

VĚSTNÍK

NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI ČESKO-SLOVENSKÉ
V PRAZE.

ROČNÍK II.

V PRAZE, v červenci 1920.

Pořadné čís. 3.

Eduard Fiala:

Jiřík starší z Rzasné.

Osobnost, jejíž památce tato stať jest věnována, jest umělec vzdělání mnohostranného, umělec praktik práce řemeslné, technik, podnikatel i finančník.

Jiřík z Rzasné^{*)} narodil se asi v letech 1525—1530 v Hoře Kutné z otce **Jana** ^(Henzla Hanuš), měšténína a zlatníka Horského, řezače želez ražebních při tamní mincovně a z matky Estery, která ještě roku 1543 žila, kdežto otec Jan již roku 1531 zemřel.

Otec Rzasných tedy byl zlatník a želez ryjec Henzl (Hanuš), syn Jiříka, který již roku 1497 jako syn Kateřiny Grešlové se připomíná. Roku 1502 byl tento Henzl již zlatníkem i dlužno souditi, že asi od smrti želez řezače **Blažka Drába** († 1502) pro minci Horskou pracoval.

Henzl připomíná se v registrech častěji — tak ku roku 1506 — Henzlovi, který kolky ryje, dáno z milosti 5 kop — a dále 1508 judica Henzlovi zlatníku dáno 15 gr. od „pregování *grošů tlustých* a *peněz tlustých*“ panu mincmajstrovi (celkem vybito tu tehdy 19 grošů tlustých a kopa peněz tlustých). Roku 1516 dělal Henzl pro krále Ludvíka „Gorezpergar“, na jehož přípravu dány mu 4 hřivny stříbra, za práci pak a zlacení 24 kop 59 gr. 3 denáry.

Roku téhož koupil Henzl dům za „Melhůzem“ v rohu — od Jana Němce za 79 kop. 1523 majestátem v Olomouci daným povýšen králem Ludvíkem do stavu šlechtického s příjímím **z Rzasné**, a dvě leta později ujal dům pod Vl. dvorem u branky, pod Haldeckého pivovarem od Karla Havlasa. 1524 dodává punce ku značkování stříbra.

Roku 1529 byl Henzl nařknut Václavem Korábem a Krokocínem ze zlodějství i stloukl ve svádě o tom nastalé Krokocína; proces z této svády vzniklý dlouho se vlekl a Henzl držen i u vězení. Později měl Henzl zase mnohé nesnáze s kněžími Horskými pro slova rouhavá i vězněn opětně; byl, jak se zdá, osobností ne právě snášlivou, „členem cechu lehké živnosti“, člověkem nestřídým; 1531 nařízeno přímo králem Ferd. I., aby Henzl byl z vězení propuštěn —

*) Srov. E. Fiala: Stempelsammlung des k. k. Hauptmünzantes Wien, strana 1325—1329; Emanuel Löminger: Královská mincovna v Kutné Hoře; Kunsthistorische Sammlungen; Archiv Pražské mincovny a jiné studie archivní i knihovní.

on byl však té doby již mrtev. Manželka jeho byla, jak již dříve připomenuto, Estera, která ještě roku 1543 žila.

Jiřík měl staršího bratra **Ludvíka Karla**, který při horním úřadě Horském ve službách stál, v roce 1586 horním hofmistrem byl a také primasem Hory býval, i zemřel roku 1588 v pátek p. f. s. Spiritus.

Tento **Ludvík Karel** z **Rasné** byl čtyřikrát ženat a sice nejdříve se Sabinou z Vítence, potom s Annou z Vlčí Hory, pak s Annou, dcerou pana Adama Zygele z Chocemic, pozůstalou vdovou po Samueli Vodolinském z Vodolína, úředníku mince a Mandaleny Wolfovny, která ale brzy (1582) zemřela morem tehdy v Čechách zuřícím, a konečně ve čtvrtém manželství s Johanou z Vopřetic, která jej přežila a pak se za Jana od Leksů, syna Jiřího Mladka provdala, ale již r. 1589 zemřela.

Ludvík Karel stál jak svrchu již praveno po dlouhá leta v horních službách, protože však vytýkáno mu bylo, „že při horách nedostatečně činil a úřadu hornímu i mnohá práva — tak i práva hrdelního vymáhal, jakého práva nikdy při úřadech těch ani nebývalo“, byl ku nařízení komisařů, vyslaných do Hory ku zkoumání tamních nedostatků, konečně sesazen a místo jeho **Zikmundovi Kozlovi** z **Riesentalu** předáno.

Synové svrchupsaní byli tedy **Ludvík Karel** a **Jiřík**, který poslední dvakrát ženat byl a sice nejdříve s **Kateřinou**, vdovou po Jeronýmu Kurkovi a po její smrti s jakousi **Mandalenou**.

Co se *práci* Jiříka z **Rasné** týká, tu dlužno předeslati: Umění zlatnickému i ryteckému vyučil se nejspíše v dílně otce svého **Henzla z Rzasné**, zdaž ještě jinde se vzdělával dnes povědomo není, ale mnohostranné jeho vzdělání poukazuje jistě ku studiím širším, než takým jen na Horu vymezeným, njmě jeho vědění v zeměměřičství.

Asi ku odporučení bratra, úředníka mince **Ludvíka Karla**, byl **Jiřík** při minci Horské zaměstnán a roku 1557 *ve čtvrtek po svatém Františku* zástupcem nejv. mincmistra panem **Petrem Hlavsou** z **Lieboslavě** v mince úřad řádně uveden. I řezal pak tam v následujících letech železa mnohá, hlavně asi ku ražbě mince malé potřebná, která byla mezi železy ražebnými vždy v ražbě Horskou specialitou.

Ku novým ražbám, jež na přístě v českých mincovnách raženy býti měly, zhotovena roku 1565 různými vyzvanými řezači, železa vzorná a byla cestou úřadu nejv. mincmistra předložena ku posouzení nejdříve arcivévodovi **Ferdinandovi** a pak arcivévodou císaři **Maximilianovi II.** samému.

Štočky a svrchní železa **Jiříkem** z **Rzasné** zhotovené a předložené došly nejv. uznání i prohlášeny za nejlepší. (Typ tolaru T. I. č. 3).

Ve sledu uznání toho pak nařízeno arcivévodou **Ferdinandem** i **Pražské** mincovně, rozkazem ze dne 2. října 1565, novou minci na přístě jen razidly **Rzasným** zhotovenými vybíjeti. Léta 1566 dodal pak **Rzasný**, když byl již 11. dubna téhož roku 40 kop na práce přípravné obdržel, prvé, v jeho Horské oficině řezané kolky do **Pražské** mincovny.

Pilně pak dále dodával, ale platy z mince za dodané kolky poskytované byly skrovné tak, že **Jiřík** s platem tím spokojen býti nemohl i obrátil se prosebně o fedrunek platební přímo na arciknížete

Ferdinanda a poukazoval v podání svém i na okolnost — že pro přílišné zaměstnání při dodávkách pro minci, jinou práci svou, totiž zlatnickou a ryjckou zanedbávati musí.

Arcikníže, který jak se zdá, byl nalezl záliby na pracích Jiříka, odporučil petenta přípisem ze dne 7. června 1566 milosti císařské.

V tomto listě zmiňuje se arcivévoda zevrubněji o některých pracích **Jiříka z R.**, tak o mincích na paměť zemřelého císaře Ferd. I. r. 1565 ražených (T. I. č. 2), o mincích řezaných při změně mincovního řádu a nových mincích s poprsím císaře Maximiliana II. (T. I. č. 3, 4) i odporučuje platu zlepšení, při čemž připomíná, že kdyby Jiříkovi se od kusu razidel platilo, jak se platí řezačům v jiných mincovnách, ale ne paušálně, dle výroby raženého, i po navrženém zlepšení platu by se Jiříkovi daleko více platiti muselo — byl tedy Jiřík z R. nejen dodavatelem dovedným, což i arcikníže sám opětne připomíná, ale také hodně levným.

Že Jiřík z R. zabýval se též prací jinou — technickou, tomu nasvědčuje již roku 1567 poskytnutá odměna za práce „Markscheiderovské“ a za v roce 1569 provedené vyměřování i mapování lesů Trutnovských a nivelací spádu tamnějších vodních toků. Roku 1574 opět měří v lesích Trutnovských a týž rok vytyčuje strouhu v Hoře vedoucí od mlýna nad Šagrovou směrem na Kaňk.

Roku 1573 dodal do Pražské mincovny 17 ražebních želez (Typ T. I. č. 3).

Roku 1574 dodává štočky¹⁶ a železa svrchní ve všech 4 Quartalech a sice na dukáty (o 104 kr.), celé, $\frac{1}{2}$ i $\frac{1}{4}$ tolary, groše i peníze bílé. (Typ $\frac{1}{4}$ tol. T. I. č. 4). Roku 1577 na dukáty, groše (jemné 6 L; 3 q.) i peníze bílé atd.

O privátní činnosti Jiříka v dobách těchto za panování krále **Maximiliana II.** nevíme mnoho, ale že squkromě pracoval, patrno k. p. ze zachovaného účtu, kde „za panem Syxtem za kolkuov sdie-lani“ vykazuje 3 kopy, „item za panem Tomešem“ kopu. R. 1575 **Tobiáš Gebhart**, mincmistr budějovický žádá Šatného z Olivetu, aby dojednal s Jiříkem zásilku objednaného kamene (pečetidla).

Z roku 1577 zachovaly se zajímavé zprávy o rytí želez ku ražbě prvních tolarů a jiných mincí krále **Rudolfa II.**, ku kterýmžto ražbám **Jiřík** dodati měl potřebné štočky a železa svrchní. Jiřík zhotovil také skutečně ražební materiál ten a dal jej pomocí mince úředníka Šatného z Olivetu ku dvoru královskému na ukázkou zaslati a sice dne 21. února 1577: 4 železa svrchní a 4 železa spodní ku ražbě tolarů, pak 2 ku ražbě půltolarů a 2 ku ražbě čtvrttolarů.

Při zásilce té připomíná Šatný, že by bylo výhodno, kdyby Jiřík z Rzasné před dalším hotovením štoček nejprve sám do Prahy se odebral a tam krále **Rudolfa II.**, kterého před tím nikdy neviděl, spatřiti se pokusil, aby pak tak „Jeho K. M. věrný konterfait“ do mince želez vyrýti mohl. Zdaž skutečně tak se stalo z listin patrno není, nejspíše že ne, neboť Jiřík, dožadující se aspoň dobrého portraitu králova, odkazuje se konečně na výpomoc **A. Abondiovu**, a dle **Abondiem** vyhotoveného portraitu králova se pak až do roku 1600 veškerá železa ku minci hrubé (tedy i železa **Rzasným** zhotovená) ryjí. (Srov. T. I. č. 10).

Mnoho se u Jiříka, jak z účtů patrně, objednávalo, ale mnoho neplatilo; Jiřík měl stále požadavky za komorou. V relaci ze dne 24. března 1577 se vypočítává, co všechno v poslední době dodal a zhotovil a jak mnoho má mu ještě býti zapláceno, jak od mince Horské tak Pražské, kam dodal právě štočky čtvrtolarové, vedle želez ku ražbám grošů i penězů bílých.

Účty jeho byly dány opět ku přezkoušení, zdaž nejsou přemrštěné, než nebylo tomu nikdy tak, — ba naopak, zdánlivě předražení vysvětleno tím, že několikero přeměnou mince, vznikla značnější potřeba želez ražebních; od roku 1574 byla neméně než pátá (srov. T. I. č. 3 a 4) přeměna mince nastala — tak, jak po zastavení ražení mince říšské (Reichstaler), mincování nových říšských zlatníků a grošů bílých nařízeno; ovšem při této pateronásobné přeměně jevila se velká spotřeba želez ražebních, které Řasnému přece zapláceny býti musely. Rytí to vyžadovalo značné práce a dle regulí minciřských patřilo za prvou, druhou a čtvrtou přeměnu při třech druhích mince 90 tolarů, pak na třetí přeměnu při ražbě polopacněřů (Halbbazner) a říšských zlatých (Reichsguldner) — a pátou při ražbě grošů bílých spolu s tolary, od každých 4 druhy zase nejméně tolarů osmdesát.

V účetním sestavení tom účtuje se dále opět za měření lesů Trutnovských a zhotovení map, ku kterým Rzasný i zvláštního pomocníka po 6 neděl byl zaměstnával.

Akt o tomto účtování zachovaný jest velmi rozvláčný a končí po odpočtu všech splátek příkázáním 197 tolarů z příjmu mince Jiříkovi.

Roku 1578 řezal Jiřík první železa vzorná ku nově zavedené minci „malým grošům“ (srov. T. I. č. 7). Tyto nové ražby byly dány co vzhledu se týká ku posouzení nejv. mincmistrovi **Jindřichu Kurzbachovi** z **Kurzbachu** a jáchymovskému mincmistrovi **Jiřímu Kadnerovi**. Řezby byly schváleny, ale Řasnému nařízeno, aby dal malým grošům, jež v Pražské mincovně raženy býti mají, trochu jiný vzhled, než malým grošům v Hoře raženu býti mají. To se také stalo, proto malé groše Pražské a i Budějovické vyznamenávají se hlavně co ornamentiky se týká, jinou disposicí než Horské, ano prvé i nápisem MALEI GROSS proti pozdějšímu MALEY GROSS se liší. (Jemnosti: 6 L. 1 q raženo 240 kusů z jedné hřivny).

Že také králi Rudolfovi rytby Jiříkovi se zamlouvaly, patrně z té okolnosti, že vydáno nařízení rokem 1579 i pro mincovnu Jáchymovskou železa ražební u Jiříka z R. objednat. Objednány tu štočky a železa svrchní ku ražbě tolarů, říšských půlek i čtvrtolarů, jichž $8\frac{3}{4}$ kusů na pražskou hřivnu šlo, jemnosti: 14 L. 1 q. 1.

Když pak česká komora se dotazovala v příčině dodávek těch jáchymovského mincmistra **Jiřího Kadnera**, jak na toto nařízení nazírá, odpověděl Kadner, že je ovšem s prací Jiříka z Ř. úplně spokojen, ale že opatření takové, žel, potkávati se bude se značnými obtížemi a sice pro vzdálenost Hory od Tolu, kdyžť je třeba v Jáchymově denně raziti, aby bylo dostatek peněz pro dělníky horní ku výplatám. Treba tu pak i místního ryjce kolků, aby při vybíjení ku práci dozíral a pilně toho dbal, aby kolký nahodile poškozené ihned opraveny býti mohly. Takovým dalekým zasíláním bude se dílo

mincovní jen zdržovali, podotýká Kadner, a nebude možno asi stále mincovati.

Roku 1575 30. prosince posílá Tobiáš Gebhart, mincmistr budějovický Jiřímu Šatnému v Hoře placení za zrněnou měď i žádá při této příležitosti Šatného, aby Jiříkovi z R. vyplatil 5 kop za rytí *nového pečetidla* (Wappenstein), o kterém již dříve mluveno. Toto pečetidlo bylo pak skutečně Tobiášovi Gebhartovi s přípisem od 15. února 1576 zasláno.

R. 1577 20. března Hanuš Harder, mincmistr v Praze platí Jiříkovi za 1 štoček a tři železa svrchní ku ražbě grošů bílých (jemnosti 6 L. 3). 1577 12. června za podobnou práci 1 kopu 8 gr.

1577 16. září dodává do Prahy Jiřík 2 štočky a 4 vrchní železa ku ražbě bílých grošů, a 4 štočky ku ražbě mince bílé; dodávku tu doprovází Ř. velmi přívětivým přátelským psaním mincmistrovi. V roce 1577 dodávány kolky pak ještě několikrát, podobně v letech 1578—1580.

Roku 1577—1579 zhotovil J. z Ř. ku nařízení komory pro mincovny v Hoře a Křemenici razidla s letopočtem 1577 ku „císaře Maximiliana zlatým medailím“)“ i bylo mu za práci tu zvlášť 100 tolarů vyplaceno. Medaile ty nejsou v našich (srov. T. I. č. 6) sbírkách českých mincí a med. žádnou vzácností, železo ražební k jich výrobě se zachovalo a je uloženo ve vídeňské mincovně, kam se z Prahy v roce 1824 dostalo. Ráz medaile té je typicky v charakteristice práce jiným pracím Řzasného velmi podobný, což ovšem nejlépe nasvědčuje, z kterých rukou práce ta pochází. V roce 1581 nařizuje se zvláštní ražení tolarů v Hoře pro potřebu válečnou — v Hoře nemá v roce tom *žádná* jiná mince ražena býti, než mince tolarová, ku které J. z R. četná razidla zhotovuje; 1589 dodává pečeť novou stříbrnou větší městu Hor Kuten.

Roku 1592 stěžuje si Jiřík z R. na Jakuba Tručného pro zneuctění.

Roku 1595 intervenuje ve spolku s Mikulášem Dačickým z Heslova a Martinem Kochanem z Prachové v záležitosti kněze Jiříka Taxera, opata Sedleckého, resp. téhož krevního příbuzného Franze Grotta proti Centurinovi Mukovi, „puchhalteru“ mince Horské, manželu Anny, dcery Tomáše Klábala, konváře, kterýžto Muk byv Grottou o jakýsi peněžitý dluh upomínán, Grottou ve svádě z toho povstalé kordem zabil.

V prosinci r. 1597 nalézáme **Jiříka z Ř.** již v držení platů odpočinkových — ale první plat odpočinkový 52 kop vyplacen mu skutečně teprve o rok později, totiž dne 26. prosince 1598. Jiřík z Ř. zemřel v Hoře v roce 1599 — zlatník za domem vorlovským, jak v knize úmrtní jej zaznamenaným nalézáme a sice ranou morovou tehdy v Hoře zuřící.

Oficinu jeho ražební a zlatnickou — vedla dále pozůstalá vdova jeho **Mandalena** i dodávala též dále razidla mincovně Horské a sice až do konce roku 1600, kdy pro špatnou práci officině † Řasného dodávky želez ražebních odňaty a Hanušovi Klementovi, dřívějšímu pomocníkovi Řasného zadány.

*) Viz Fiala-Donebauer č. 1224, Čermák str. 29, Fiala Stempelsammlung č. 110 (Rub), Weszerle III. 1.

Mandalena z Rzasné byvši nařízením tím připravena o výdělek, hořce si stěžovala na opatření toto, hlavně kde i zjistila, že železy † mužem jejím rytými se v mincovně Horské i na dále jako dříve za živobytí jeho razí, i dovolávala se suplikou milosti císařské prosíc o pensijní plat pro sebe a svého synka.

Volání prosebné neostalo také nevyslyšeno — milostí císařskou, vedle níž dlouhých věrných a pilných služeb Jiříka z R. se připomíná, vyplácen pak Mandaleně vdovský plat — 15 grošů bílých týdně — až do smrti její roku 1612.

V dílně Jiříka z Ř. vzniklo — jak i zachované zápisy tomu nasvědčují (k. p. 1587, kdy placeno Jiříkovi od rytí svršků grošů početních 15 grošů) *rytí grošů početních*, (srov. T. I. č. 11) a sice jak vládních tak od osob soukromých objednávaných. Tyto groše početní v oficině Řasného ryté vynikají zvláštní čistotou typickou prací a dají se od podobných v jiných rytebnách vzniklých produktů snadno rozpoznati.

Fabrikace grošů početních a sice takových, jež k účelům počítacím (Raitunkům) v úřadovných zemských sloužily, i takových, jaké osoby soukromé k potřebám svým atsi účetním atsi v přenesené potřebě ku svatbám nebo jiným událostem jako mince památné raziti daly, byly ve druhé polovici XVI. století abych tak řekl věci mody i raženy hojně.

Skorem veškeré groše početní let 1566—1594 ražené pro kutnohorské úřady pocházejí z oficiny Řasného, z ražeb osob soukromých dojista pak následující:

Adama Budovce z Budova na Janovičkách, Korotici, Slatině a Nových Zámcích, mincmistra v Hoře a místopísaře Král. Českého † 1585 — groš z r. 1567.

Adama Czechtického z Kranichfeldu, horního urburáře v Hoře † 1581 — groše z let 1573 a 1579.

Volfa Herolta z Oupy, mincmistra Horského († 1598) spolu s Tomášem Heroldem, písařem horní urbury a Mikulášem Vodnianským, král. sudím v Hoře.

Petra Hlavsy z Liboslavě, zástupce nejv. mincmistra † po 1576 — groš z let 1560—1561.

Jana Humpoleckého z Nelechova s Mandalenou z Kamberka.

Jakuba Holého Šotnovského ze Zavořic, hor. nákladníka a primátora v Hoře † 1592 — groš z r. 1581.

Zikmunda Kobera z Kobersberku, písaře mince v Hoře † 1589 — groš z r. 1581.

Zikmunda Kozla z Reizentolu, hor. nákladníka a horního hofmistra v Hoře † 1598 — groš asi z r. 1586.

Jana IV. mladšího z Lobkovic s Bohunkou z Rožmberka a Alžbětou z Rogendorfu — groše z roku 1564.

Bořka Nepolického ze Zachrášfan, měštnína Horského, majitele panství Kouty † 1608.

Řehoře Pateckého z Freitok, 1582—1603, kdy zemřel kancléř při apelačním soudě.

Jana Veverina Piseckého z Kranichfeldu, radního písaře v Hoře
† 1590 — groš z r. 1573.

Jana staršího Robenhaupta ze Suché, rentmistra Král. Českého.

Hanuše Spiegla z Milčic, rentmistra Král. Českého † po r. 1564.

Tomáše Kochana z Prachové, primátora Litoměřického † 1614.

Samuela Lekeše z Květné, 1551—1578 knihovního české komory
† 1578.

Hanuše Spiese z Hartenfelsu, 1591—96 písaře mince, 1596—1603
kněhvedoucího v Hoře.

Pavla Sturma z Fürstenfeldu, cís. radu a kněhvedoucího při
české komoře † 1586.

Václava Sixta ze Zvířetína, městského radního a sudího v Hoře,
a konečně početní groš jeho vlastní, tedy groš

Jiříka staršího z Rzasné, vydaný společně s *Matiášem Křížan-
ským z Živanic* ve vlastní oficiálně ražený.

Početní groš ten charakteristického rázu nejlépe prací svou nás
poučuje, které groše početní z dílny Jiříka byly vyšly (srov. T. I. č. 12.)

Zajímavé charakteristikum těchto grošů početních svrchu vyjme-
novaných pak jest, že groše p. vládní vesměs nesou v rubu opisy v řeči
české, ony osob soukromých v rubu i líci; — neznám žádného dru-
hého kolkáře, želez řezače století XVI., jenž by jazyka českého byl
na výrobcích svých tak široce používal jako **Jiřík**, který i v aktech
svojich češtině mnoho holdoval a styky s výhradními českými občany
Horskými — jako **Dačickým z Heslova** — pěstoval.

A okolnost tuto možno použiti i jako dalšího vodítka při určo-
vání ryjce jistých medailí s českými opisy a nápisy, jako závažný
poukaz, že i tyto produkty maloplastiky vyjítí mohly z dílen Jiříka
z Rzasné, nebo aspoň snad z dílen rytebně jeho nějak blízkých.

Jsou to hlavně medaile ryté na

Veroniku Beřkovskou z Krajku,⁹⁾ manželku Jiříka Beřkovského
ze Šebířova na Bechlinu, dceru Zdeňka Krajíře z Krajku.

Albrechta Kapouna ze Svojkova,¹⁾ jenž často v Hoře na komi-
sích jako úředník nejv. purkrabského úřadu se zdržoval; tak hlavně
r. 1586 při sjezdu úředníků a 1588 při nastolení nejv. mincmistra.
† 1589; med. z r. 1579.

Adama Myslíka z Hirssova,²⁾ majitele Košíř, Radiče a j., radu
nejv. purkrabského úřadu † 1581; med. z r. 1573.

Prudenczy Myslíkové z Doubravy,³⁾ manželky Adama Myslíka;
med. ražená r. 1573.

Bohuslava Mazance z Frimburka,⁴⁾ majitele Slatiňan a Mimoně,
příbuzného Alb. Kapouna; med. z r. 1573.

Jana Sskrety Ssotnovského ze Zavořic,⁵⁾ měštěnína starého města
Pražského † 1587 med. z r. 1570.

Jana Drachovského; med. z r. 1573⁶⁾

⁹⁾ Líc: VERONIKA BERZKOWSKA Z KRAGKV 1563. Poprsí se strany levé, ko-
lem šije odstaté okruží, na hlavě baretový čepce.

¹⁾ Privatmünzen (Miltner-Neumann) XXII, 178. ²⁾ Prm. č. XXXIV, 284. ³⁾ Prm.
č. XXXIV, 285. ⁴⁾ Prm. č. XXXI, 262. ⁵⁾ Prm. č. LXV, 548. ⁶⁾ Prm. č. VI, 39, 40.

**Zdeňka ze Šternberka; med. z r. 1573.
Adama Horkého z Vysokého.⁷⁾**

Jiřík z. Ř. při mnohostrannosti práce své na všem sám asi ovšem pracovat nemohl, je známo, že v dílně jeho jako dnes ve velkých ražebnách, pracovalo vždy více pomocníků, tak u Rásného Hanuš Klement, Václav Vodička Horský, soudím, že z jeho dílny vyšla i řada prací jiných pod dohledem jeho jinými odborníky řezaných, tak snad medaile na Sixta z Ottersdorfu, Jana Bedřicha Hofmana z Grynpychle, který v Hoře r. 1590 zemřel, Matouše Ornyse z Lindperka, pověstného iluminátora, Adama Hubera Meziříčského a i Kryštofa Putze z Kirchamecku — šilhavého němčika — jak jej Dačický nazývá.

Značek ryjeckých na pracích Rásného oficičně přikládanych vyjma na med. Myslikově postrádáme, jeho rytby dají se pouze jak ze všeho dříve praveného patrně jen usilovným studiem aktů mincovních a způsobu charakteristické práce, jež produkty ty jeví, zjistiti.

Ku lepšímu posouzení ryjeckých prací Rásného, podávám řadu vyobrazení čelných kusů jeho práce ryjecké, o nichž v aktech bližší zmínka se činí.

Vyobrazením těm věnovány jsou 2 tabulky. Na první vyobrazeny jsou hlavně charakteristické ražby mincí, o nichž akta mluví. Na druhé med. s českými opisy, o nichž souditi možno, že jsou práce officiny Rásného.

I. tab. Č. 1. jest říšský půltolar krále Ferdinanda I.

Č. 2. jest peníz r. 1565 na úmrtí krále Ferdinanda I. ražený.

Č. 3. jest tolar o 60 kr., jaké vybijeny v letech 1565—1576.

Č. 4. čtvrttolar říšský z r. 1574, jaké vybijeny v letech 1573—1577.

Č. 5. jest peníz černý z r. 1569.

Č. 6. zlatá medaile s poprsím krále Ferdinanda I. a Maximil. II. s letopočty 1563 a 1577, jež Rásného železy raženy v mincovnách v Hoře a Kremnici.⁸⁾

č. 7. t. zv. „malí“ groš r. 1578 Jiříkem z R. pro Budějovickou mincovnu rytý.

č. 8. peníz černý z r. 1581.

č. 9. peníz bílý.

č. 10. říšský tolar v letech 1577—1600 dle návrhu Abondiova Jiříkem z R. rytý.

č. 11. Charakteristická ražba groše početního J. z R. rytého.

č. 12. „ „ „ „ se znaky Jiříka staršího z R. a Matouše Krzizanského ze Žiwanicz.

II. tab. Medaile⁹⁾ vypsané na str.: 55-56, ku kterým se med. Jana z Waldštejna a V. z Wřesovic kvůli porovnání těchto zajímavých, ale jinými českými umělci dosud nezjištěného jména provedených ražeb druží (bude o nich příště ve zvláštním článku pověděno více).

Zjištěno konečně dle typičnosti ražeb samých, že mimo přechetné mince drobné: grošů bílých, penízů bílých i černých a malých grošů

⁷⁾ Líc: ADAM HORKY Z WYSOKEHO AETA S: 41. Poprsí se str. levé.

Rub. SOLI DEO GLORIA 15 65. Znak přílbou krytý, rozpoltný, v prvním poli půl orlice,

⁸⁾ letopočet 1563 má vztah ku oslavným událostem let 1562—1564.

⁹⁾ Beřkovské, Kapouna, Myslíka, Mazance, Sixta, Šternberka, Hubera.

raženy železy Jiříkem z R. rytými v mincovně Horské **Ferdinanda I.** toлары s letopočty 1562, 1563, 1564; desetníky 1564. **Maximiliána II.** v mincovně Pražské zlatníky (60 K.) 1566, 1567, dukáty 1574, říšské toлары a půltolary i čtvrtky 1573, 1574, v mincovně Horské zlatníky 1565 — 1573, pak půlzlatníky (30 K.) a desetníky (10) týchž letopočtů; dále říšské toлары 1573—1576, půl a čtvrttolary týchž letopočtů. V mincovně Jáchymovské zlatníky r. 1566—1568, $\frac{1}{2}$ zlatníky 1567. **Za Rudolfa II.** v mincovně Pražské říšské toлары 1577, 1578, půltolary a čtvrtky (vzorné) 1577, v mincovně Horské říšské toлары typu Abondiova 1578—1583, 1591—1598, půltolary 1579—1582 a čtvrttolary 1579—1583. Toлары let 1585—1588 vykazují poněkud jinou práci nejspíše práci některého z pomocníků Jiříkových. Ražení dle charakteristického typu Ant. Abondia končí rokem 1602, tedy v třetím roce po smrti Jiříkově.

Dr. Viktor Katz:

Mincovní značka na t. zv. tolarech arcikněžny Alžběty.

V popise sbírky Maxe Donebauera uvádí Ed. Fiala pod č. 1772 a 1773 dva varianty tolaru Rudolfa II. z r. 1587 zvláštního rázu. Opis v lici začíná nahoře u hlavy panovníkovy, panovník znázorněn je na nich až po pás s pravé strany s korunou na hlavě v levici drže říšské jablko, v pravici žezlo opřené o rameno. Na rubu je korunovaný, dvojhlavý orel, jenž na prsou má korunovaný znak česko-uherský se štítkem rakouským ověšený toisonem; pod ocasem orla uprostřed opisu je značka lilie bez obvodu, jež podobá se lilii obvyklé na tehdejších mincích francouzských. Lilie tato velikostí i podobou valně se liší od lilie, jež byla mincovní značkou tehdejšího pražského mincmistra Lazara Erkerera.

Jan Newald ve svém díle „Das österreichische Münzwesen unter den Kaisern Maximilian II., Rudolf II. und Mathias“ pokouší se vysvětliti věc takto: ¹⁾

„Dle resoluce vydané v Praze dne 24. srpna 1587 měl arcikníže Arnošt vyplatiti arcikněžně Alžbětě, sestře Rudolfa II., jež byla tehdy vdovou po francouzském králi Karlu IX. a od r. 1574 sídlila ve Vídni, „deputát“ 35.403 zlatých. Za tím účelem raženy byly asi zvláštní toлары, jež označeny byly k uctění bývalé královny francouzské — francouzskou lilii.“

Ač není dobře myslitelné, že by lilie, měla-li býti znakem arcikněžny, byla umístěna v opisu v místě, kde obvyklá byla značka mincmistrova, nebylo možno věc dosud jinak vysvětliti.

Ve sbírce zemřelého p. Otty Prolla v Berlíně, vydražené dne 3. října 1918 ve Frankfurtě nad Mohanem prodán byl pod čís. 25. „pražský“ tolar Rudolfa II. z r. 1585 s mincovní značkou „lilie“, který je úplně odlišný od dosud známých tolarů Lazara Erkerera ze Schreckenfelsu.

¹⁾ str. 86.

Opis na lici, jenž zní

✚ RVDOLPHVS II D G R IM S AV G HV BO REX
Začíná křížkem nahoře u hlavy panovníkovy. Kdežto na tolarech Erkerových od r. 1588 počínaje zobrazen panovník stojící v celé postavě, je zde pouze poprsí panovníkovo typu sice Ant. Abondia, avšak odlišné od pěkných českých tolarů stejnodobých.

Obličej panovníkův řezán necvičeným rezačem, obraz je mělký, primitivní a nápadné je vysoké čelo a špičatý nos.

Na rubu, jehož opis zní

ARCHIDVX AVSTRI minc. znam. DVX BV MA M 1585
je letící dvouhlavý orel připomínající ražby Bartla Albrechta. Pod orlem v opisu je lilie bez obvodu, totožná s lilí na výše popsaném tolaru z r. 1587.

Pátral jsem po podobných mincích soudobých a shledal, že v numismatické sbírce českého zemského musea je mezi mincemi Lazara Erkera zařaden $\frac{1}{2}$ tolar téhož typu, taktéž z r. 1585, jenž zřejmě pracován je týmže rezačem, jako tolar právě popsany.

Opisy tohoto $\frac{1}{2}$ tolaru zní:

lic ✚ RVDOLPHVS II D G · RO · I · S · AV · GE HV BO REX ·
rub: ARCHIDVX AVSTRI znam DVX BVR MA M 1585

Značka lilie je zde zvláště nápadná svojí velikostí, ježto je, ač jde o minci menší, stejně veliká, jako lilie na popsaném tolaru z r. 1585 a 1587.

Jiných větších mincí, jež by se podobaly těmto dvěma z r. 1585 jsem ve sbírkách mi přístupných neshledal.

Čermák zobrazuje ve svém díle „Mince Království českého od r. 1526“ na tabulce XVIII. pod č. 142 tříkrejcar z r. 1585, ježž označuje jako „groš zvláštní“ na rozdíl od grošů mladších se značkou „prstenem“, jež připisuje mylně Bartlu Albrechtovi.

Groš tento zřejmě pracován je touže fabrikou, jako zmíněný tolar a půltolar z r. 1585. Opis v lici začíná taktéž křížkem nad hlavou panovníkovou a zní

✚ RVDOL II D G RO IM S A G HV B REX
na rubu: ARCHID AV D | BV MA MO 85

Dle štítku na prsou dvouhlavého orla je **tříkrejcar mincí raženou v mincovně vídeňské.**

Porovnav tyto posléze popsané tři mince nabyt jsem přesvědčení, že jde o mince téže fabriky a ježto tříkrejcar je určitě výrobkem mincovny vídeňské, že i tolar a půltolar z r. 1585 vyrobeny byly v téže mincovně mincmistrem, jenž razil i t. zv. tolarý Alžbětiny.

Newald ve výše zmíněném spise uvádí,²⁾ že dne 23. června 1584 bylo arciknížetem Arnoštem navrženo, aby na dlouho uprázdněné místo vídeňského mincmistra jmenován byl Thomas Händl, což císařem resolucí vydanou v Praze dne 29. června 1584 bylo schváleno.

Wardeinem ustanoven byl 2. listopadu 1584 Lorenz Huebmer.

Thomas Händl počal mincovati **dnem 1. ledna 1585** a navrhl dne 6. dubna 1585, aby řezačem kolků ustanoven byl Jakub Scherer dodávaje ku svému návrhu: „Herr Abundio erpotten er wolle was Scherer nitt verstett Ime solches zaigen ond weisen.“

Thomas Händl **zemřel** náhle v **polovici měsíce srpna 1587.**

Srovnáme-li letopočty mincí shora popsaných, vidíme, že ražby tyto spadají přesně do doby mincmistra Thomase Händla, jehož mincovní znaménko dosud nebylo známo a jehož znaménkem byla patrně „lilie“ na těchto mincích vyznačená.

Kolky k tolarům z r. 1585 řezal asi Jakub Scherer, jenž pracoval sice pod dozorem Abondiovým, ale nevystihl jeho vzorů. Je to tím pravděpodobnější, uvažíme-li, že sám mincmistr Händl měl pochybnosti o jeho dovednosti.

I metoda Chaurova ³⁾, určití příslušnost mince dle oddělovacích znamének, vede nás přesně k těmto cíli. Kdežto mince vyšlé z mincovny pražské v této době mají téměř vesměs opisy rozděleny kosočtverečnými tečkami, rozděleny jsou opisy na tolaích Händlových drobnými kulatými tečkami, jak jich používal i Händlův nástupce Lorenz Huebmer. I písmena tolarů Händlových velikostí svou liší se od písmen užívaných v Praze a podobají se písmenům běžným ve vídeňské mincovně.

Byť by náhled můj nebyl listinami doložen, mám za to, že lze jej opřít i o mincovní materiál, který máme po ruce, a doufám, že časem nové nálezy jej potvrdí.

Že mince tyto jsou tak vzácné (ani mincovní kabinet vídeňský nemá tolaru z r. 1585) vysvětliti lze nepatrným rozsahem mincování ve Vídni, kdež pro nedostatek těžby stříbra přemincovávaly se pouze mince vzaté z oběhu. ⁴⁾

Na otázku, jak možno vysvětliti zvláštní typ tolaru z r. 1587 odpověděl bych poukazem na Newaldovo vysvětlení⁵⁾ ohledně typu tolarů Erkerových se stojícím králem, ražených v Praze od r. 1588. Mincmistři snažili se, aby dobré jich tolarý odlišovaly se od soudobých ražeb Bartla Albrechta a volili asi proto ražby odlišné kresby.

²⁾ str. 70. ³⁾ viz Věstník num. spol. čs. z r. 1919 str. 12.

⁴⁾ Newald, str. 30 a 32. ⁵⁾ str. 98.

Je-li správným náhled můj, že mincmistr Thomas Händl razil popsané zde mince z roku 1585 i 1587, pak ovšem padá i názor, že by tolary z r. 1587 týkaly se arcikněžny Alžběty, neboť resoluce výše uvedená vydána byla 24. srpna 1587, kdežto Händl zemřel již v polovici srpna téhož roku.

Karel Chaura:

Dva tolary Jeronýma Šlika 1527.

Výpravy krále Ludvíka I. proti Turkům zúčastnil se také Štěpán hrabě Šlik; po nešťastné bitvě u Mohače 29. srpna 1526 více se domů nenavrátil a jeho rodina dala raziti úmrtní medaile. Jest to 19 rozličných ražeb z let 1526—1536, ano ještě r. 1553 vzpomenuto smrti Štěpána Šlika, a snad to byla vedle lásky rodinné i naděje, že Štěpán byl jen zajat, která udržovala jeho památku*).

Ač se pak po vzájemné dohodě, stal hlavou rodiny *Jeroným*, bratr Štěpánův, přece na penězích šlikovských čteme jméno Štěpánovo, co prvního pána mincovního ještě r. 1528.

Fiala, který ve své práci o mincovnictví šlikovském (W. N. Z. 22 a 23 sv.) vyčerpává všechen tehdy známý materiál, popisuje od počátku mincování 1519 až do roku 1528 ražby, které nesou vesměs jen jméno Štěpánovo: ARma DOMinorum SLIconum STEfani Et FRATrum COMitum De Bassano.

Ve své soukromé sbírce chovám řadu těchto sličných ražeb a mezi nimi dva tolary z r. 1527, dosud nikde nepopsané, které se od známých ražeb šlikovských liší tím, že nesou jméno *Jeronýma*, co prvního pána mincovního.

Popisují oba tolary:

T o l a r A :

Líc: AR ♦ D ♦ SLIC ♦ IERO ♦ — ♦ T E ♦ FRA ♦ CO ♦ DE ♦ BA ♦

Znak se třemi přílbami, za ním sv. Jáchym; dole pod znakem:

Z — 7 = 1527.

Rub: lilie LVDOWIC ♦ PRIM ♦ DEI ♦ GRA ♦ REX ♦ BOEMIE

Český lev ve kruhu z oválních perli.

Průměr 41 mm, váha 28.87 gr.

*) Pozn.: Archiv města Chebu, vzorně spořádaný, chová list horního hejtmána jáchymovského Jindřicha z Könritz, kterým 13. září 1526 posílá Jeronýmovi Šlikovi a Markétě, manželce Štěpánově, opis listu Karla vévody minsterberského, dle něhož král Ludvík i hrabě Šlik na živu jsou a v Prešpurku leží.

Tolar A.

Tolar B.

Tolar B

Líc: jako u předešlého.

Rub: lilie FERDINANDVS • PRIM • DEI
• GRA • REX • BOEMIE.

Český lev ve kruhu šňůrovitém, kol něhož kruh z oválních perlí.

Průměr 41 mm, váha 29·15.

Značka lilie připisuje se Kašparovi z Mergentalu a jest zajímavé, že známe z let 1526—1528 čtyry značky na penězích šlikovských a sice:

zn.: růžice = H. Weizelmann 1526;

zn. 2 břevna X = Wolf Sturz 1526, 1527;

zn.: lilie = K. z Mergentalu 1526, 1527;

zn: = Ulr. Gebhart 1526—1528.

Mimo těchto značek vidíme u jednoho tolaru z r. 1526 (F: 122, Milt: 399) v opisu říšské jablko, které však za mincovní značku nepovažují. Razili by tudíž současně čtyři mincmistři r. 1526 a tři r. 1527 v jedné mincovně, což se nedá dobře odůvodniti a vyslovena domněnka, že snad raženy některé peníze šlikovské jinde.

Raženo bylo dle Fialy:

s titulem Ludvíka I.

24 ražeb 1526, 3 ražby 1527.

s titulem Ferdinanda I.

4 ražby 1526, 12 ražeb 1527, 9 ražeb 1528.

Z těchto ražeb zajímají nás nyní jen ony se značkou *lilie* i známe dosud tyto:

s titulem Ludvíka I.

č. 1 tolar	15—26	AR DO. atd.	F: 123 = Don: 3770
č. 2 tolar	15—26		F: 124
č. 3 1/2 tol.	15—26		F: 0 = v mé sbírce
č. 4 tolar	2—6		F: 125 = Milt: 400
č. 5 tolar	2—6		F: 129 = D: 3773
č. 6 1/2 tol.	2—6		F: 126
č. 7 1/2 tol.	2—6		F: 127 = D: 3771
č. 8 1/2 tol.	2—6		F: 128 = D: 3772
č. 9 tolar	2—7		F: 133
č. 10 tolar	2—7	ARMA. DO. atd.	F: 0 = v mé sbírce
č. 11 1/2 tol.	2—7	ARMA. DO. atd.	F: 0 = v mé sbírce.

Vyjmenované zde peníze s titulem krále Ludvíka I. mají vesměs písmo *velké*, starého typu, vyjma dva poslední, které raženy v lici novými razídky s *malým písmem* (č: 10 = líc F: 139, rub F: 133; č: 11 = líc F: 144, rub F: 128). Bylo tedy k rubní straně použito razídek *starých* (z r. 1526).

S titulem Ferdinanda I.

č. 12 tolar 15—26 AR. DO atd. F: 132 = Milt: 414

č. 13 tolar 2—6 F: 131 = D: 3775

č. 14 tolar 2—7 F: 135

č. 15 tolar 15—26 . . . rub nový s malým písmem F: 130 = D: 3774

č. 16 tolar 2—7 ARMA. DO. atd. F: 134

Starší typ těchto tolarů má velké písmo a dle toho jsou slova v opisu přiměřeně zkrácená:

AR • DO • SLI • STE • E • FRA • CO • DE • BA

FERDINAN • PRIM • DEI • GRA • REX • BOEMIE.

Roku 1527 zavedeno písmo drobnější, takže bylo možno vyrýti první i poslední slovo nezkráceně: ARMA a BASAN, na rubu pak FERDINANDVS.

Raženy tedy tolarý č: 12, 13 a 14 roku 1526, kdežto u č: 15 použito k novému razídku rubnímu s malým písmem z r. 1527, licií razídko staré. Nový typ s malým písmem na obou stranách jest zde zastoupen jen č: 16.

Tyto křížené ražby (č: 10, 11, a 15) svědčí o nerozhodnosti a nepravdivosti při ražbě za nastalé změny ve vládě. Byl Ferdinand I. již 23. října 1526 zvolen králem a korunován 24. února 1527; nový král chopil se energicky vlády a první jeho snahou bylo, aby mincovnictví organisoval a svá práva královská k ražení mince plně uplatnil. Šlikové, kteří právo raziti peníze vděčili pouhému usnesení sněmu r. 1520, aniž by však docílili potvrzení králem Ludvíkem I., byli po 23. říjnu 1526 jistě na rozpacích, směř-li raziti dále se jménem nové hlavy rodu a pod titulem nového krále.

Proto, ačkoli zhotoveno již r. 1526 razídko se jménem Jeroným a vyražen tolar A, přece dále neraženo; r. 1527 použito nového rubu s titulem Ferdinanda I. a vyražen tolar B. Ale z důvodů právních upuštěno asi úplně od ražby se jménem Jeronýma a raženo dále se jménem Štěpána a titulem Ferdinanda I. až do r. 1528, kdy právo mincovní Šlikům vzato.

Dlužno tudíž v obou tolařech Jeronýma Šlika spatřovati *ražby na zkoušku*, dle nichž ale dále raženo nebylo; netroufal si hrabě Jeroným pustiti do světa peníze se svým jménem a ve své právní nejistotě nebyl asi také sto, dáti určité rozkazy k další ražbě, což nám dosvědčují peníze obou králů s letopočty 1526 i 1527, obzvláště pak ražby křížené. Vše to činí nám mincovnictví šlikovské tím zajímavějším a jest si jen přáti, aby další studia vnesla ještě více světla do mincovnictví této doby.

Tři nálezy mincí na Plzeňsku.

Minulého roku a letos na jaře *odkryty byly na Plzeňsku tři nálezy mincí* a sice v Radkovicích (u Přeštic), Měcholupech a Žinkovech (u Nepomuka).

1. Radkovice u Přeštic.

Na poli, náležejícím pí. M. Duchkové nalezen v květnu 1919 *kožený váček naplněný asi 300 kusy mincí ze 16. a 17. století. Nejmeně polovice nalezených mincí byla rozebrána, zbytek pak získali různí sběratelé a plzeňské museum.* Z tohoto zachovaného zbytku prozkoumáno bylo celkem 151 kusů.

A) Z českých zemí (99 kusů): a sice **Maxmiliana II.** 2 dvoukřecary se znamením (P (mincovna jáchymovská) z r. 1567 a 1572. **Rudolfa II.** 2 bílé groše z let 1578 a 1583 se značkou delfína (Jáchymov, Kadner), 1 bílý groš z r. 1590 se značkou levého křídla orlího (Hora, Šatný). **Ferdinanda II.**, mincovna pražská: 9 grošů se značkou okřídleného noha (Suttner) z let 1624 (8) a 1625 (1); 34 grošů se značkou hvězdy nad položeným srpem měsíce (Huebmer) z let 1626 (16), 1627 (9), 1628 (4), 1629 (1), 1630 (3) a 1 s letopočtem nečitelným. Mincovna kutnohorská: 8 grošů se značkou hvězdy (Hölzl) z let 1624 (4), 1626 (1), 1627 (2), 1628 (1). Mincovna jáchymovská: 6 grošů se značkou orlího křídla (Steinmüller) z r. 1625 (1), 1626 (1) a 1627 (4). Mincovna brněnská: 2 groše se značkou B a monogramem z CW (Kašpar Wecker?) z let 1624 a 1625, 3 krejcare s touže značkou a monogramem z r. 1624, 4 groše pouze s monogramem CW z r. 1624 (1), 1625 (2) a 1626 (1), 3 krejcare taktéž jen s CW z r. 1624 (2) a 1625 (1). Mincovna vratislavská: 3 krejcare se značkou W z r. 1624, 1625 a 1626, 1 groš se značkou BZ (Baltazar Zwirner) z r. 1624, 13 grošů se značkou HR (Hanuš Rieger) z roku 1625 (1), 1626 (5, značka na konci opisu), 1627 (3, značka pod orlem), 1628 (2), 1629 (1) a 1630 (1). Mincovna v Nise: 2 groše se značkou N z r. 1627.

Jindřich Šlik: 3 groše se značkou konvice mezi I a C (Jan Kandler, mincovna v Plané) z roku 1627.

Albrecht z Valdštiny: 2 groše se značkou slunce (Tobiáš Sonnenschein, mincovna jičínská) z r. 1628 a 1629.

Biskupství olomoucké: 1 groš kardinála Františka z Dietrichsteina z mincovny kroměřížské z r. 1618 se značkou HP (Petr Hema).

B) Z *emě rakouské* (30 kusů) 24 grošů Ferdinanda II. z mincovny vídeňské se značkou lomenice (Matyáš Fellner) z r. 1624 (19), 1626 (4), 1627 (1). 1 krejcar s toutéž značkou z r. 1624, 1 groš mincovny ve Sv. Hipolytu, 2 groše Ferdinanda II. (?) bez letopočtu pro Tyroly ražené, 1 groš Leopolda tyrolského (1623—1632) bez letopočtu a 1 peníz biskupství Solnohradského.

C) *Německé země:* 19 různých drobných mincí (Nassavsko-Wailburg, Solms-Lich, Pfalz-Welden, Hanavsko-Lichtenberg, Stoll-

berg, Oldenburg, arcibiskupství kolínské a pod., vesměs z období vlády Rudolfa II. a Matyáše.

D) Polsko 1 půlgroš a 2 ternary Zikmunda III. (1587-1632).
Doba zakopání: první perioda války třicetileté r. 1630—1631.

2. Měcholupy (okres Nepomuky).

Dne 14. února letošního roku uhozeno bylo při sdělávání dříví a dobývání vývrátí v lese zvaném „Chejlava“ nad Měcholupy pod kořeny vyvráceného stromu na nevelkou nádobu hliněnou z XV. století zdobenou několikanásobným vlnovitým ornamentem, jež obsahovala na 300 mincí a sice kromě 4 grošů hessenských výhradně groše mišenské z první polovice XV. století: společné groše štitové Kateřiny, Bedřicha II. a Viléma III. (1440—1442), Bedřicha II. samotného († 1464, tyto v nálezů převládaly), dále společné groše téhož markraběte s Vilémem III. (mečové i štitové), konečně Viléma III. samotného (1442—1445). Štitové groše hessenské počtem 4 náležely landhraběti Ludvíku II. (1413—1458). České mince v nálezů tom scházely, poklad byl majetkem cizince. Dobu jeho ukrytí lze klásti k létům 1460—1465.

3. Žinkovy u Nepomuka.

Dělníci zaměstnaní při kopání základů ku stavbě stáji ve dvoře „u Vondráčků“ čp. 36 v Žinkovech, uhodili 29. března t. r. ve hloubce půl metru na hliněnou baňatou nádobu naplněnou měděnkou potaženými stříbrnými penězi. Nádoba byla přikryta kamenem a vykazovala tyto rozměry: výška 12 cm, průměr dna 5 cm, průměr hornějšího okraje 7 cm a největší šířka (as v polovici výšky) 12 cm. Po vyčištění mincí bylo shledáno, že jsou to vesměs pražské groše a sice z 396 prozkoumaných kusů náležel jeden Karlu I. (IV.) (1346—1378) a ostatní Václavu IV. (1378—1419). Pět z těchto grošů bylo opatřeno kontramarkami a sice shledáno na čtyřech po jedné kontramarce (Blankenburg, Smolík č. 7; Nordhausen, Sm. č. 46; Goslar, Sm. č. 19 a Wangen Sm. č. 68). Na pátém byly kontramarky dvě: Řezno (Sm. č. 55) a Mnichov (Sm. č. 38). Téměř všechny vyznačovaly se špatnou jakostí stříbra, nedbalou ražbou a značnou otřelostí, kterážto poslední okolnost nasvědčuje tomu, že byly delší dobu v oběhu. Dobu ukrytí nálezů možno klásti do r. 1419—1421.

Eduard Fiala

Pravopis malých grošů.

Roku 1577 v Quartalu Reminiscere dána v oběh nová mince česká t. zv. „malé groše“ o 7 penězích (půl groše bílého), jichž 60 kusů na jednu kopu mišeňskou jíti mělo, stříže 240 kusů na hřivnu, zrna 6ti lotů.

Stalo se tak za vlády krále Rudolfa II., v době úřadování nejvyššího mincmistra Viléma z Oppersdorfu a mincmistrů Hanuše Hardera i Tobiáše Gebharta v Praze, Jiříka Šatného z Olivetu v Hoře, Jiřího Kadnera z Greifeneggu v Jáchymově (Tolu) a Kryštofa Mattighofera v Budějovicích.

Vzorné štočky a svrchní železa ku ražbě malých grošů řezal věhlasný řezač želez ražebních a zlatník v Hoře Jiřík starší z Řasné*).

Odrážky želez Řasným zhotovených byly pak dány ku posudku dalšímu nejv. mincmistrovi Jindřichu Kurzbachrovi a jáchymovskému mincmistrovi Kadnerovi. Byly schváleny, ale Řasnému nařízeno, aby dal malým grošům, které v pražské mincovně, a také v mincovně budějovické raženy býti měly, poněkud jiný vzhled v podrobnostech než oněm, jež raziti měla mincovna v Hoře. Dle tohoto nařízení zhotovil Řasný nákresy a rytby vzorných štočků, dle nichž po opětném schválení teprve další razidla byla řezána, a to pro mincovnu pražskou řezačem želez Michalem Štolzem, pro mincovnu horskou vlastní dílnou Řasného.

Nařízení o změně razidel pro pražskou mincovnu zhotovených vyhověno tím způsobem, že při stranách iniciálky R (Rudolfus) umístěny místo listových ornamentů, jaké špatřujeme na groších malých horských, drobné růžice, a celek vypraven vůbec jemněji a drobněji.

Zajímavou je však tu i jiná podrobnost, totiž odchylka pravopisná, která zakládá se na tom, že původní razidla Řasným pro mincovny v Praze a Budějovicích zhotovená nesou při letopočtu 1578 označení * Malei * Gross *, tedy malei psáno s měkkým i, kdežto razidla pro Horu a Jáchymov zhotovená mají, pokud mi známo, vesměs nápis * Maley * Gross, tedy maley psáno s tvrdým y, kterýžto pravopis vidáme vesměs i na pozdějších malých groších, pokud byl tento druh mince vůbec v Čechách ražen.

Uvádím popis líce i rubu těchto prvních m. grošů, pravděpodobně řídkěji se vyskytujících:

a) líc: RVDOL II D · G R I S · A H B R · Růžice v perl. obvodu, lev se str. l. Dole značka mincmistra Gebharta. (Orlí hlava).

rub: ve 4 řádcích * ^WR * | * MALEI * | * GROSS * | 1578

b) líc: RVDOL · II D · G · R · I · S A · G H · B REX · V perl. obv. j. d. *, dole však značka budějovického mincmistra K. Mattighofra. (Lví hlava).

rub: j. d. korunované R mezi růžicemi stonkatými | * MALEI * * GROSS * | 1578 ·

V roce 1578 raženo v pražské mincovně malých grošů v Quartálu Reminiscere a Trinitatis: 538 hřiven 14 lotů: přibližně asi 130 tisíc kusů; Crucis a Luciae: 455 hřiven 12 lotů: přibližně asi 110 tisíc kusů a to jak již praveno pod dohledem mincmistrů Hardera a Gebharta. Kolik tu raženo „malích“ a zase „malých“ grošů ovšem ze zachovaného „raitunku“ mincovního nevyšvitá.

*) viz stranu 52.

O činnosti společnosti.

Druhá zpráva jednatele Karla Chaury.

Debatní večer 21. listopadu 1919. Přítomno 14 členů. Předsedá Dr. Katz; věnuje posmrtnou vzpomínku našemu členu Dr. Jindř. Spens-Boodenovi, který měl účast již ve schůzích „Kroužku numismatů“. Rodině projevena soustrast dopisem.

Pan B. Šulc předložil řadu moderních ražeb říše žaponské, vysvětlil podrobně jakého jsou zrna a stříže. Obrazy mincí v tisku reliefním vhodně doplnily tuto přednášku.

Dále předložili pp.: Kolář řadu penízů nouzových a toknů; Brenner řadu drobných ražeb českých; Chaura dvě stř. medaile na sedisvacanz 1761 Hildesheim a 1715 Osnabrück, jakož i desetidukát Ferdinanda III. ražený v Kladsku 1629. Vysvětluje při této příležitosti, jak župa kladská, patřící dříve ku Hradecku, odevzdána byla Boleslavovi Křivoustému, ale pod vrchním panstvím Břetislava II. a ličí další historii tohoto kraje, která nás učí, že kraj kladský teprve loupeží Fridricha pruského odtržen od země české.

Členská schůze 5. prosince 1919. Přítomno 12 členů. Předsedající MUDr. Mastný uvítal člena p. Rob. Rožánka z Čes. Budějovic, načež přednášel jednatel o *ražbách s pohledy* na města nebo jednotlivé budovy. Na českých mincích *vládních* vidíme zřídka kdy pohledy na současné stavby; na našich denárech jsou to obrazy více *symbolické* a jen u denárů F: 1372 a F: 1621, kde panovník drží model kostelíčka, tušíme, že tyto obrazy mají i jiný význam. První peníz s pohledem je *lovecký tolar Ferdinanda II.* z r. 1626 (Don: 2215), který se připisuje mincovně pražské, jinak neznáme u nás jiných běžných penízů s pohledy až na dvouzlatník z r. 1887 s *pohledem na chrám sv. Barbory v Hoře Kutné*. Jednatel předkládá tento peníz spolu s odrazkem z mědi, dále 26 medailí s *pohledy na města česká*, z nichž zajímavější jsou: medaile 1685 na *obnovení senátu v Plzni* a medaile na *mír v Těšíně* r. 1779. Pak následují medaile s pohledy na hrady, zámky, pevnosti, vojenské ležení, radnice, počtem 13; chrámy a kaple počtem 31; medaile 1735 k založení rytířské akademie v Lehnici a j. medaile na školy a tělocvičny (11). Ze 4 medailí s pohledy na doly jest zajímavá stř. litá medaile s pohledem na *doly jáchymovské*, v popředí stojící sv. Jáchym, za nímž na stromě visí štít se šlikovským znakem. Na rubu této medaile vidíme poprsí Ježíše z leva s tímto opisem

XRS * REX * VENIT * IN * PACE * ET * DEVS * HOMO FACTV.

Velikost medaile 50 mm, váha 25.2 gr.

Další medaile nesou pohledy na továrny (4), výstavy (1), střelnice (3), rodné domy mužů vynikajících (5) a medaile s rozličnými pohledy (3), celkem 101 medaile s pohledy (Prahu vyjímaje).

Dr. Mastný předkládá též řadu medailí s *pohledy* na budovy, hlavně na *nemocnice*.

Dr. Katz předkládá 48 ražeb Ferdinanda I. z českých mincoven.

Pan Rožánek poukazuje k tomu, že tak významná okolnost prohlášení naší samostatnosti 28. října 1918 nebyla zvěčněna žádnou ražbou a projevuje přání, aby NSČ. sama takový pamětní peníz vydala.

Jednatel poukazuje na nepříznivé poměry, jaké v oboru ražebním po převratu nastaly a dosud panují; pokud jest mu známo, hodlal náš člen p. Šejnost vydati medaili nebo plaketu na 28. říjen, ale neví v jakém stadiu se věc ta nalézá.

Debatní večer 19. prosince 1919. Přítomno 14 členů. Předseda r. Fiala zahajuje rozhovor o tom, jak bychom měli nazývat naše nové peníze; předkládá pak řadu moderních ražeb evropských i zámořských států, vysvětluje u každého státu způsob měny, jaká je mincovní jednotka a jak se rozděluje. Uvádí, že jest samozřejmou snaha, pojmenovat nové peníze jmény českými a vyslovuje svůj názor, jak by tato otázka mohla býti řešena.

Po krátké debatě o tomto předmětu předčítá p. předseda další životopisy českých sběratelů a osudy jich sbírek, což vyslechnuto s velkým zájmem. Jednatel připomíná zajímavou, ale méně známou okolnost, že náš spisovatel Jan Neruda byl též sběratelem mincí.

Pan Kolář předložil ze své sbírky řadu zajímavých medailí na korunovace a jiné příležitostné ražby.

Přednáškou p. předsedy „kde stávala dříve pražská mincovna“ byl večer tento ukončen.

Správní výbor ve schůzi 26. prosince 1919 rozhodl o konečné úpravě „Věstníku“.

1920.

Členská schůze 2. ledna 1920. Přítomno 17 členů. Předseda p. Ed. Fiala přednáší o *denárech Boleslavů*. Úvodem zmiňuje se o poměrech kmenových v zemi české a jak znenáhla přešla moc panovníci na rod Přemyslovců. Promlouvá obšírně o ražbách našich Boleslavů, jichž denáry současně předkládá. Vysvětluje, jak vznikly první ražby *Boleslava I.* dle vzorů bavorských, pak typů samostatných z mincovny *pražské a vratslavské*, poukazuje na obtíže, jaké se jeví při rozlišování denárů některých typů Boleslava I. od denárů jeho následovníka Boleslava II. a jmenuje mincovny, ve kterých bylo raženo. Vysvětluje vznik denárů obchodních s typem anglosaským a ukončuje přehled prvních českých ražeb denáry Boleslava Chrabrého pochodících i z polských mincoven.

Děk za poutavou přednášku vzdán byl přítomnými živým potleskem.

Debatní večer 16. ledna 1920 za účasti 15 členů. Přednáší pan Šulc o *mincích měny frankové*, která má býti též u nás zavedena. Ve Francii zavedena měna ta r. 1803 a stanoveno, že 5 gr. stříbra jakosti 0.900 tvoří základní minci jménem frank. Promlouvá o střížii, zrnů, remediů a pod. a přeje si, aby naše nové mince vynikly u m ě l e c k ý m p r o v e d e n í m; předkládá ražby států „unie latinské“

Pan Šejnost připomíná, že veřejná soutěž na návrhy na nové mince byla vypsána a uvádí k tomu, že ministerstvo financí hodlá přikročiti zatím k ražbě mincí drobných ze železa, bronzů po př. niklu. Navrhuje se ražba mincí o 1, 2, 5, 10, 20 a 50 setinách a 1, 2, 5 franků ze stříbra, 10 a 20 franků ze zlata. Mince drobná ponese znak republiky: českého lva.

Zájem o nové peníze projevil se čilou výměnou názorů a vyspěl ve všeobecné přání, aby nové peníze co nejdříve nastoupily svoji pouť.

Jednatel předložil ze své sbírky některé vzácnější denáry Bole-slavů a Emy; dvouliberní závaží z bronzu, z doby Marie Terezie, označené písmeny M. T. 1764 a uherským znakem. Také předkládá listinu psanou na pergamenu pěknou češtinou, z r. 1525; listinou touto zřiká se kapitola olomoucká svého starodávného práva na od-úmrtí ve vsi Rozvadovicích (u Litovle) za jistých výhrad a když obyvatelé této vsi z každého lánu platiti budou po čtyrech groších bílých, „*za groš sedm peněz bílých*“ počítajíce, v zemi moravské obecně berných“. Těmito groši bílými mohou se rozuměti dle starého zvyku jen pražské groše, protože u nás bílé groše zavedeny byly teprve za Maxmiliána II.

Správní výbor ve schůzi 20. ledna 1920 usnesl se zakoupiti dílo o sbírce Donebauerově pro spolkovou knihovnu a usnesl se o zahájení akce ku získání nových členů rozesláním oběžníku a „*Věstníku*“, který byl již dotisknut a členům se rozesílá.

Zaslán poděkovací přípis pí. *A. Neumannové* za dar 21 katalogů numismatických pro naši knihovnu; blahopráno našemu členu panu em. lékárníkovi *J. Hellichovi*, konservatoru v Poděbradech k jeho jubileu 70. narozenin. Ustanoven 5. března ku svolání valné hromady a vyřízeno více otázek týkajících se vnitřní správy společnosti.

Členská schůze 6. února 1920. Přítomno 16 členů. Předsedá *Dr. Mastný*.

Po přednesení jednatelské zprávy předkládá jednatel — co doplněk své přednášky ze dne 21. listopadu — *pražské medaile s pohledy*. Celkové pohledy nesou spíše medaile starší, kdežto u novějších jest to vlastně jen pohled na Hradčany.

Nejstarší pohled na Prahu nese medaile z r. 1628 na založení kláštera Servitů a kostela Matky boží vítězné, na paměť bitvy bělohorské; na této medaili jest Praha naznačena jen jakousi hradbou. Další ražba nese první pěkný pohled na Prahu přes Nové Město; jest to medaile na vymizení moru v Praze 1715. U Donebauera č. 4826 jest sice zařazena k r. 1757, ale přednášející míní, že správnějším jest zařaditi tuto ražbu k roku 1715, neboť souhlasí kresbou pohledu i prací úplně s medailí z r. 1723 na korunovaci Karla VI. (viz Čermák č. 1131). Stejně pohledy nesou korunovační medaile Čer.: 1123 a Čer.: 1132. Nejnovější a též nejlépe provedený pohled nese medaile od Hartiga z r. 1916 na abatyši Marii Anunziatu. Z celkových pohledů dlužno ještě jmenovati dvě medaile s pohledem na Vyšehrad (Milt: 727 a 735).

Z jednotlivých budov vidíme na medailích nejčastěji dóm svato-vítský a jiné kostely, pak Národní divadlo; nejstarší z medailí těch jest ona na vysvěcení kostela křižovnického z r. 1688. Následují medaile s pohledy na mosty, sochy a pomníky, při čemž jednatel upozorňuje na jednotlivé vzácnější neb zajímavější kusy. Celkem předloženo 75 medailí.

Pan Dr. Katz předkládá řadu ražeb t. zv. „šeklů“, které jsou napodobeniny mincí Šimona Maccabea 141—135 př. Kr. Odlitek pravého

šekli též předložen. *Napodobeniny šekle jsou vlastně mince poutní*, jaké se prodávaly u „božího hrobu“ v Praze a ve Zhořelci.

Pan Novák předložil část nálezu zdoninského, ve kterém byly kremnické dukáty Zikmundovy, haléře husitské, rakouské, bavorské a j. ražby stol. patnáctého.

Debatní večer 20. února. Přítomno 12 členů; předsedá p. E. Fiala, který předkládá medaili raženou k upomínce na vystavení Lorety na Hradčanech, založené r. 1626 munificencí rodu lobkovického (Don: 3560). Promlouvá o původu legendy loretánské a jak vznikla „Loreta“ hradčanská. Medaile ryta v oficíně rytce Vestnera a proto zmiňuje se obšírněji o tomto rytci. *Jiří Vilém Vestner* narodil se 1. září 1677. Jeho otec byl perníkár a Jiří Vilém, aby mohl živnost dále účinně provozovati, učil se řezati formy perníkářské. Při práci té poznán jeho talent i dán otcem do učení ku svinibrodskému ryjci Uhlovi, který byl příbuzným po straně matčině. Později provozoval Vestner perníkářství i medailérství společně v Norimberce. Stal se věhlasným a císař Karel VI. udělil mu právo, aby ve svém domě směl vlastní pohlíbnu medaili zříditi. Roku 1720 jmenován biskupským vircburským, r. 1723 dvorním a komorním medailérem kurfirsta bavorského. Zemřel 24. list. 1740. Dílnu medailérskou převzal pak syn jeho Ondřej (nar. 5/9. 1707), který již od r. 1726 byl veřejným společníkem oficiny otcovy. *Ondřej Vestner* byl umělec velmi dovedný, byl dvorním medailérem biskupa vircburského a pracoval mnoho pro cizí potentáty a veličiny. Oba Vestnerové označovali své produkty písmenou V i nutno pohlížeti na mnohé, tak označené medaile, co na společnou práci otce i syna. Ondřej Vestner zemřel 12. března 1754. Přednášející předkládá medaili Vestnerovu na Ferd. Arnošta hr. Waldštejna a Ferdinanda z Lobkovic, vévodu zahaňského. Při této příležitosti promlouvá o *mincovnictví rodu lobkovického*.

Václav František Euseb kníže z Lobkovic zřídil svou závěti ze dne 19. února 1677 rodinný fidejkomis v posloupnosti primogeniturní, kterému hlavně slezské knížectví zahaňské, okněžněné hrabství Sternstein a jiná panství i statky přikázal. Jak Zahaňsko, tak i Sternstein měly právo mincovní a v důsledku toho měli Lobkovicové použití tohoto práva k ražbě svých penězů. První držitel tohoto fidejkomisu kníže Ferdinand využil práva ražby a dal bít dukáty, dnes velmi vzácné. Roku 1794 kníže Frant. Josef Maximilian dal raziti peníze pro knížectví Sternstein a sice dukáty, toлары a dvacetníky dle měny říšské; raženy byly ve Vídni.

Na některé členy rodiny lobkovické byla ražena řada pozoruhodných medailí, tak na Zdeňka Vojtěcha, prvního knížete (1626), Václava Frant. Eusebia, vrchního hejtmána ve Slezsku (1609—1677), Ferdinanda vév. zahaňského (1677—1715), mnoho grošů početních a j.

Správní výbor ve schůzi, dne 21. února konané, přijal 2 členy zakládající a 2 členy řádné, pojednal o další akci ku získání nových členů.

Valná schůze dne 5. března 1920 konala se za přítomnosti dvacetišesti členů. *Předseda p. r. Ed. Fiala* vítá účastníky druhé valné schůze NSČ. a děkuje všem, kdož se o rozkvět naší NSČ přičinili. Před rokem nescházely hlasy projevující jisté pochyby, ale dali jsme

se chutě do práce v naději, že nalezneme pro naše snahy podpory a porozumění sběratelů. Naděje naše nás nezklamaly, naše řady rostou a naši práci dostává se uznání. „Věstník“, který jsme počali vydávati, byl sběrateli i kruhy musejními vřídne přijat a jak se řečník dozvěděl, uznalo ministerstvo vyučování a národní osvěty naše snahy tím, že povolilo nám větší subvenci. (Výborně.)

Dalšímu rozkvětu naší společnosti a sběratelské činnosti členstva přeje řečník hojně zdaru. Věnuje pak vzpomínku zesnulým členům a to inž. K. C. Neumannovi, který byl členem zakládajícím a místopředsedou, jehož smrtí utrpěla naše společnost i věda numismatická ztrátu velikou. Inž. Neumann, horlivý numismat, byl literárně činným a odkázal nám rukopis své práce numismatické o mincích, jaké obíhaly v zemích českých. Také smrtí řádného člena p. dr. Jindř. Spens-Boodena ztratili jsme věrného přítele. *Čest budíž jejich památce!*

Jednatel Karel Chaura předčítá pak zápis o ustavující valné schůzi, konané 7. března 1919, který schválen; doplňuje pak jednatelskou zprávu, která jest z větší části otisknuta ve „Věstníku“ a uvádí, že činnost spolková byla v roce minulém omezena vlastně jen na 10 měsíců, neb v červenci a srpnu byly prázdniny. Schůzí bylo uspořádáno celkem 17 se 16 přednáškami a rozpravami, které podrobně jmenuje. Na přednáškách měl největší podíl pan předseda, a jednatel za souhlasu přítomných děkuje p. předsedovi za všechnu ochotu a práci, kterou věnoval prospěchu naší společnosti. Správní výbor konal v r. 1919 celkem 7 schůzí.

NSČ čítala v r. 1919 *sedm členů zakládajících a 75 členů řádných*; z toho jest *sedm museí* členy řádnými.

Zpráva jednatelova pak schválena.

Pokladník pan Dr. Viktor Katz předkládá zprávu pokladní, dle které

přijato:

vydáno:

	K	h		K	h
na příspěvcích členů zakládajících .	1400	—	za tiskopisy, poštovné a drobná vydání .	427	99
ř á d n ý c h .	1490	—	za provisi a manip. poplatky pošt. spořitelně	5	20
zápisné .	162	—	za numism. knihy .	30	—
na úrocích .	11	90	tisk „Věstníku“ . . .	1357	84
různé příjmy .	35	—	za 500 K státní půjčky (jmění základní) .	490	50
celkem .	3098	90	celkem .	2311	53

takže zbývá v pokladně hotově

. K 787.37.

K této zprávě prohlašuje spolkový *revisor p. Ed. Pelhřimovský*, že všechny doklady zkoumal a vše správným shledal. Druhý *revisor p. Kulháněk* nemohl se pro nemoc revize zúčastniti. Zpráva pokladníková pak schválena.

Knihovník p. MUDr. Ant. Mastný podává zprávu o stavu spolkové knihovny, která obsahuje nyní celkem 59 svazků a to 12 spisů numismatických, 10 zvláštních otisků, 19 katalogů dražebních, 16 kata-

logů prodejních, 1 sbírku vyobrazení a 1 rukopis seznamu sbírky. Většina knih byla darována: pan předseda daroval, mimo zvláštních otisků svých prací z cizích časopisů, svá díla České denary, Antonio Abondio, Beschreibung böhm. Münzen u. Mdlen. a dílo Collection Ernst Prinz zu Windischgrätz.

Paní Neumannová darovala z pozůstalosti po p. inž. Neumannovi dílo Sauerma-Jeltsch: Schlesische Münzen u. Mdlen. a 20 rozl. katalogů; Karel Chaura věnoval rozl. katalogy a rukopis seznamu sbírky Hergetovy; zakoupena byla dvě díla Miltner-Neumann: Böhmisches Privatmünzen a Fialův katalog sbírky Donebauerovy. Knihovna se nalézá v bytu knihovníka a jest členům kdykoli přístupna. Zpráva knihovníková byla pak schválena.

Na to provedeny volby aklamací a zvoleni pp.: *Eduard Fiala* předsedou, *Rudolf Pilát* místopředsedou, *Karel Chaura* jednatel, *Dr. V. Katz* pokladníkem, *Dr. Ant. Mastný* knihovníkem, *V. Kolář* zapisovatelem; za revisory zvoleni pp. *K. Kulhánek* a *Ed. Pelhřimovský*.

K dalšímu bodu programu o stanovení výše členského příspěvku připomíná jednatel, že by rád navrhl příspěvek menší, ale protože se drahotní poměry nezlepšily, ba naopak tisk i papír podražil, nemůžeme vzhledem k drahotě tisku našeho „Věstníku“ přikročiti ku snížení členského příspěvku aniž bychom rozpočet ohrozili. Snad bude později možno příspěvek snížit, což by jednatel vítal proto, že by umožněna byla účast ve spolku mladším sběratelům. Zatím navrhuje, aby pro rok 1920 stanoven byl příspěvek K 20 — tak jako loni. Pan *podpl. Lobkowicz* míní, že by se věc mohla usnadnit zřízením kategorií členů přispívajících s menším příspěvkem. Jednatel odpovídá, že má na mysli totéž, ale vzhledem k tomu, že by bylo nutno měniti stanovy, nedoporučuje to prozatím.

Pan *St. Vávra* připomíná, že v našich schůzích jsou hosté vždy vítáni a je tedy umožněno každému, kdo se o přednášky a numismatiku zajímá, aby naše schůze navštěvoval.

Návrh, aby členský příspěvek ponechán byl ve stejné výši K 20 jako dosud, byl pak přijat.

K pořadu volných návrhů přihlásil se ke slovu pan *B. Přibíl*, který se dotazuje, s jakým výsledkem potkala se akce k záchraně mincí numismaticky cenných z darů na kovový poklad a zda by bylo možno sběratelům získati některé mince třeba výměnou za stříbro. Předseda odpovídá, že výsledek přehlídky není valný, ač celá akce není dosud skončena; v cestu stavějí se mnohé obtíže, zvláště vysoká cena kovu. Rozpravy o této věci zúčastnili se ještě pp. *Javůrek*, *Pelhřimovský* a *jednatel*, který připomíná, že na předměty numismaticky cenné činí nárok v první řadě Museum zemské, dosud ovšem soukromá společnost musea král. českého a pokládá za vyloučenou možnost získati něco pro soukromé sbírky.

Pan *E. Pelhřimovský* vyslovuje uspokojení nad obsahem i úpravou „Věstníku“, zvláště pak vítá zařazení článku p. *Dr. Kamila Fialy* „Sběratelův kapitalismus“, který jest spravedlivou a účinnou obranou sběratelství a sběratelů; jejich jménem vzdává autoru i redakci srdečný dík, který byl přítomnými potleskem doprovázen.

Pan *ředitel Pilát* dokládá, že sběratelství, které jest a zůstane

podporou numismatiky, nutno propagovat též články v denních listech a doporučuje vzít to v úvahu. Také bude nutno navázati styky se slovanskými zeměmi. Jednatel ujišťuje, že správní výbor se přičiní, aby daným podnětům vyhověl a poznamenává, že o navázání styků již uvažoval, ale odložil věc do doby, až se náš spolek bude moci vykázáti svou činností. Nyní po vydání „Věstníku“ správní výbor styky zahájí. Pan *předseda* připomíná, že správní výbor na styky s příbuznými spolky a s význačnými numismaty nezapomíná; sám již některé navázal a milerád se přičiní o propagaci v denních listech.

Pan *Zounek* dotazuje se na postup osvobození sbírek od soupisu a sděluje, že jeho sbírka osvobozena nebyla. Předseda odpovídá, že dosud všechny žádosti vyřízeny nejsou, zbývá asi 100 žádostí, které však v době nejbližší se vyřídí. Pan *Pilát* může v tomto směru podati informaci o zásadě, která byla přijata při soupisu sbírek předmětů ze zlata a stříbra a sice: každá sbírka v ceně přes K 100.000 dle dnešní ceny, podléhá soupisu a dani majetkové. Taktéž sbírky za války získané, přesahuje-li cena jejich K 5000. Jednatel považuje oceňování sbírek předválečných dle *nynějších* cen za nespravedlivé.

Pan *Zounek* věnuje spolkové sbírce svoje pamětní medaile ve třech různých kresbách provedené a ražené z bronzu. Pan předseda poděkoval za dar, který převzal knihovník k uschování.

Následovala pak přednáška p. E. Fialy o *kutnohorském ryjci Jiříkovi starším z Řasné* (bude otisknuta ve zvláštním článku). Zajímavá přednáška, oživená ukázkami prací tohoto znamenitého rytce, odměněna byla hojným potleskem shromážděných, načež valná schůze skončena.

Debatní večer dne 26. března t. r. Přítomno 17 členů. Předsedající p. E. Fiala přednáší o některých jáchymovských osobnostech zejména o medailérech (bude uveřejněno ve „Věstníku“.)

Jednatel předkládá knihu Adama Berga, mnichovského knihtiskaře: New Müntz-Buech z roku 1597 a upozorňuje na vyobrazené tam české ražby, z nichž je zajímavý dukát Rudolfa II. se značkou orlí hlavy, jakou značil Harder v Praze. Ukazuje originál takového dukátu z r. 1583; protože Harder mincoval jen do r. 1578 a v r. 1583 pak raženo v Praze buď se značkou Gebhartovou nebo Erckerovou, zůstává nevysvětlitelné, kde tento dukát byl ražen.

Správní výbor konal schůzi 3. dubna 1920, na které podal jednatel zprávu o akci ku získání členů. Akce měla potěšitelný výsledek, neboť přihlásilo se 35 nových členů, takže přijato bylo celkem: 3 členové zakládající a 32 řádných, z nichž 11 museí a mus. spolků. Pojednáno o „Věstníku“ a usneseno vydati za první pololetí archový sešit (č. 3.), jehož obsah stanoven; druhý sešit (č. 4) vyjde ku konci roku. Na půjčku práce upsáno Kč. 600.—.

Členská schůze dne 9. dubna t. r. Přítomno 16 členů. Předseda Dr. V. Katz. Jednatel podává zprávu o výsledku akce ku získání nových členů a o vycházce do výstavy návrhů na nové peníze. Poukazuje na některé zdařilé návrhy a projevuje mínění, že charakter národní na přijatých návrzích není dostatečně vyjádřen. Přeje si, aby k ražbě došlo ještě tento rok a upozorňuje při této příležitosti, jaké obtíže v tomto směru bude činiti velká vzdálenost mincovny kremnické. Hlavní mincovna republiky má býti v Praze. (Pokračování).

VĚSTNÍK

NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI ČESKO-SLOVENSKÉ
V PRAZE.

ROČNÍK II., č. 2.

V PRAZE, v prosinci 1920.

Pořadné čís. 4.

Eduard Fiala

Jáchymovští medailéři Caspar Ulich a Cunth Wels.

Vzrůstem činnosti mincovnické v *Jáchymově* při mincovně, která Šliky r. 1519 byla založena a v majetek královský r. 1527 přešla, rostly tam i jiné obory ku mincovnictví poutané, njmě *rytí želez ražebních včetně medailérství*. Ve středověku a raných časech doby nové zabývali se želez řezáním — zhotovováním ražebních štočků a želez svrchních — skorem výhradně zlatníci, kteří řezbu želez těch také často svojí výhradou nazývají. Později vidíme, že často úředníci mince různých stupňů i vardejni ano i mincmistři rytím ražebních želez se zaměstnávají, ovšem důkladná znalost oboru toho musela býti — při rozsahu, v jakém v době tehdejší mincovní techniky ražební železa byla vyráběna — jen vítanou, ano nutnou!

První mincmistr Šliků *Utz (Oldřich) Gebhart*, jenž za součinnosti *Štěpána Gemische* a pod dohledem Šlikovského horního hejtmana *Jindřicha z Köneritzu* mincovnu Šliků zařizoval, byl takovým mnohostranným úředníkem a podobné případy nalézáme často i později. Žel, že nezachovaly se nám starší „raitunky“ mincovny Jáchymovské v počtu hojnějším; vysvětlily by nám dojista tak mnohou záhadu tu podrobněji — nicméně usilovným badáním odhaleno přece již mnoho a o mnohém dovedném řezači želez ražebních, o kterém před málo lety ještě nevěděli jsme buď nic nebo velmi málo, víme nyní poměrně dosti mnoho. To týká se hlavně vysvětlení značek medailérů a sice ku. př. oněch, jež svoje práce monogramem a písmeny CW značkovali. Medailérských prací takto označených známe dosti objemnou řadu, známe i autotypickou souvislost těchto prací, ale kdo byli ti mistři, kteří takto výrobky svoje označovali, dlouho nebylo lze zjistiti, jak pravěno, přes usilovná studia v Jáchymovských knihách akcionálních i zápisech farních.

Již při popisu ražeb Jáchymovských pozůstalé sbírky M. Donebauera, v jejíž popis z části, a celé vědecké spracování jsem se byl v roce 1887 ochotně uvázal, poukázal jsem (str. 484) na osobnost do Jáchymova přistěhovaného medailéra *Caspára Ulicha*, o němž následník kazatele *Mathesia* v „Sareptě“ jako mistru práce stupňové (na stříbrných coucích: Meister der Stufenarbeit) se zmiňuje. Tyto Ulichovy

práce jsou z více kusů známé a mistr jejich označen na nich monogramem z písmen C W sestaveným a na patričním místě umístěným.

Stejnou značku pak má i městské pečeti¹⁾ Jáchymovské, o kterém mně z městských zápisů Jáchymovských je známo, že toto krásné, velké (52 mm) pečetido¹⁾ městskou radou Jáchymovskou u umělce *Caspara Ulicha* objednáno bylo.

Monogram CW je tedy značkou Caspara Ulicha a biblické medaile takto značkové nemohou být práce nikoho jiného než právě *Caspara Ulicha*.

A kdo byl ten Caspar Ulich? ptáme se dále, jaké byly jeho poměry rodinné, kde pracoval a jak? Otázky ty zodpověděly mně různé akty i J. knihy kostelní.

Caspar Ulich byl rodák Cvikovský (nad Bobrou) a narodil se asi roku 1515, přestěhoval se záhy do Jáchymova, kde v dílně zlatníka a řezače želez ražebních, Cuntha (Cunta) Welse působil a po smrti tohoto mistra vdovu jeho v manželství pojal r. 1555.²⁾

V letech 1565 — 1575 zasedal v radě města Jáchymova, nějaký čas též jako městský soudce, C. U., který se vlastnoručně podpisuje Caspar Ulich, Burger und Koldschmidt Im Joachimstall a pečeti pečetidlem, na němž podivno dost vyryta jest vzlétající sova (kulich) mezi C|V, a byl, jak již připomenuto, vyhlášeným mistrem práce stupňové (coukové: Stufen, Handsteine), která pozůstávala v tom, že umělec dovedl ze stříbrného couku přitmelením a odštípáním samorostlého stříbra, rytím a vyformováním detailů, vytvořit figurální scény, jež živým způsobem některou událost biblickou líčí, což provedeno manýrou velmi charakteristickou, jež opakuje se podobně na některých Jáchymovských medailích, hlavně oněch zobrazujících narození Kristovo, což jest dalším důkazem, že medaile tyto, nadto monogramem (značkou) z písmen C a W složeným poznamenané, jsou určité pracemi mistra Ulicha.

Caspara Ulicha „Handsteiny“ byly umělecké produkty velmi hledané; zachovala se nám o jejich objednávkách řada regist, tak ode dne 30. ledna 1557, kde Caspar Ulich prosí krále o doplatek „für Stufenarbeit“, již před 2 lety provedenou a podotýká v prosebním listu svém, že se jako mladý člověk rád v Jáchymově usadil a s pílí umění svému věnovati chtěl, že však nyní hlavně drahotou dříví a nesnadným dostáním tohoto paliva vůbec, práce se mu ztěžuje —; i podotýká dále, že kurfürst Saský jemu nyní přímo navrhuje, aby se přestěhoval na půdu Saskou, kde mu potřebné snadno dojísta dodáno bude; Ulich prosí konečně o dodávku paliva.³⁾ V současném dopise prosí též o zaplacení několika želez ražebních. 1575. 21. září král Maximilian II. dává Jáchymovskému hornímu hejtmanovi psáti, že nařídil Ulichovi, aby pozoruhodné dílo úhledného „handsteinu“ zhotovil, aby ale nebyl zdržován v práci jemu zadané, že má být od služby

¹⁾ SIGILLVM SECRET LIBE RE CIVITATIS VALLIS S : IOACHIMI, ve druhé řádce ORTE · CIRCA M D XVI AN CHRISTI SCVLPT. Sv. Jáchym a Anna drží společně před sebou znak Jáchymova (čtyřpolý střídavě lev a důl se štítkem (křížená kladiwa) uprostřed. Mezi svatými 1545 ANNO dole značka: monogram z CW složený.

²⁾ Caspar Ulich von Zwickau Katharina vidua Cunth Welsen 1555 — farní kniha kopulační (u Mathesia nazýván Ulich chybně Ulrich).

³⁾ Archiv říšské komory.

soudní osvobozen. Dále má Ulichovi dodán býti výběr couků ze zásob horního úřadu a sice atši jsou to couky zlaté (rot) nebo antimónové (glasserz), obzvláště pak couky (stupně) rostlého ryzího stříbra.⁴⁾

Caspar Ulich, kterého jeho součastník, následník kazatele *Mathesia* nazývá v umění bohatým mistrem (ein kunstreicher Meister auf allerlei Erzstufen) zemřel dne 18. července r. 1576⁵⁾. Jak praveno, „Handsteiny“ byly výrobky hledané. Dne 23. července 1577 dává král psáti — tedy po smrti Ulicha, české komoře, že jest jemu, králi, povědomo, že v Jáchymově žije (!) jeden zlatník jménem Kašpar Ulich, který asi 16 kusů stupňů zlatých hornin, které vlastně jemu, králi, přináležejí v držení svém chová. Král chce tyto stupně míti a projevuje přání, aby mincmistrovi Jáchymovskému Jiříkovi Geitzköflerovi (který náhodou právě byl zemřel) stran vrácení těchto stupňů dopsáno bylo. Ve psaní tom se dále podotýká, že v Lipsku žije kupec Kašpar Widmārckher, který u Ulicha celý důl v „Handsteinech“ vypočetní dává a ku kterým umělecké práci použito bylo i několik kusů ryzího stříbra, které u Ulicha jen uloženy byly a králi patří. Král přeje si stříbro toto viděti i nařizuje okamžité zaslání.⁶⁾

Cisár a král Maximilian II., arcivévoda Ferdinand, kurfürst Saský a j. hojně ty zvláštní práce objednávali i nařizeno horním úřadům pro Ulicha vždy zásobu vybraných stříbrných a j. stupňů pohotově míti a ku žádosti jeho je dodávati.

Spracovaných „Handsteinnů“ zachoval se na naši dobu větší počet⁷⁾ a jsou nyní uloženy v museu ve Vídni, v zámku Amrasu, zeleném sklepení v Drážďanech a jinde.

Kostelu Jáchymovskému daroval Ulich jím z různých mineralií sestavené jesle, které na obvodku svým různými medailony ozdobeny byly.⁸⁾

Značkovaných medailů biblických práce Caspara Ulicha není mnoho známo, a co zvláštního tu shledáváme jest, že jich líčení jest sporé, obmezující se skorem výhradně na výjev narození Krista a návštěvu tří králů v Betlémě.

Charakteristikum kresby rytin těch jest dále ta okolnost, že z postav na medailích těch zobrazených vždy jedna nebo dvě drží se zvláštním způsobem některého sloupu (objímá sloup), součástí to budov vypočetných. — **Tabulka III.** Věstníku přináší vyobrazení několika medajlových prací Caspara Ulicha.

O Jáchymovském zlatníku *Cunthovi Welsovi*, medailéru, želez řezači, prvním manželci Kateřiny Ulichovny činí se zmínka při popisu předání nákladného pokalu zhotoveného Welsem pro horního hejtmána Bohuslava Felixe Hassensteinského z Lobkovic⁹⁾ a první manželku jeho Markytu rozenou purkrabíni z Plavna v roce 1518.

⁴⁾ Archiv finančního ministerstva ve Vídni č. 11561.

⁵⁾ Mathesius: Bergregiment 1578 (Kazatel M. nar. 24./8. 1504 † 7./10. 1565. v Jáchymově.)

⁶⁾ Místodržitelství archiv v Praze Kopiař 96, fol. 180—181.

⁷⁾ Některé vyobrazeny v Harlasově knize Rudolf II. milovník umění a sběratel.

⁸⁾ Zničeno požárem r. 1873.

⁹⁾ Z pošlosti Ličkovské nar. 1517 13. ledna 1547 — horní hejtmán na Jáchymově (objevil okolo r. 1550 v Čechách první kamenné uhlí) zemřel na Ličkově 1583 27./8.

Pokal ten jest znám aspoň ve výkresu; vídeňský spisovatel umělecko-historický Dr. Robert Sittasny, žel záhy zemřelý, zjistil umělecký původ předmětu tohoto nade vší pochybnost a já opíraje se o toto zjištění, označil práce medajlérské zamenané značkou C W z mnohostranných příčin, tak autopsie práce, historické souvislosti a j. pracemi Cuntha Welse¹⁰⁾.

Práce ty jsou četné, zajímavé jak svojí koncepcí tak zvláštním provedením. Nejpozoruhodnějším kusem této skupiny medailí jest ona, která v zajímavém pojetí líčí nám scény posledního soudu. Medaile ta v cizích seznamech¹¹⁾ jako velké dílo umělecké líčená, ale byla připsována různým cizím řezačům želez, čemuž naprosto již odporuje ta okolnost, že svrchní železo ku ražbě značkou C W opatřené, se na naše časy zachovalo a sice jako součástka sbírky ražebních želez zhotovených v Jáchymově a koupených tam roku 1612 císařem Rudolfem II. od dědiců *Daniela Jahna*, jehož poměry ku celé řadě Jáchymovských úředníků mince a řezačů želez ražebních mně známé jsou, pro mincovnu Jáchymovskou.¹²⁾ Po zastavení práce v mincovně Jáchymovské po roce 1670, převezena železa ta do mincovny v Praze, kde až do zrušení mincovny této uložena byla, pak ale 1824 do Vídně převezena¹³⁾ i po restituci Pražské mincovny nikdy nebyla více sem vrácena. Práce Cuntha Welse počínají, pokud zjistiti bylo lze, rokem 1535 a končí rokem 1547. Cunth Wels zemřel asi v letech 1550—1554.

Výběr prací Caspara Uliha:

1. *Stříbrná zlacená biblická medaile* velikosti 38 mm, váhy 14.50 g. Vyob. T. III. č. 1.
Líc: V klenuté místnosti podepřené 4 sloupy klečí Maria podle novorozeného jezulátka; dva přispěchavší pastýři stojí při stranách této skupiny a opírají se charakteristickým způsobem (drží ruku ovinutou kolem sloupu). Dole ve třech řádkách DEVS · HOMO · FAC | TVS EST |. (Značka = monogram z písmen C a W složený).
Rub: Před sloupy opřenou zříceninou holdují svatí tři králové narozenému jezulátku, které Maria na klíně drží. Nad skupinou těchto postav svítí větší hvězda. Dole ve 3 řádkách 15 značka 45 | GENTES IN CHR · M | SPERANT · (Gentes in christum sperant).
2. *Medaile j. č. 1*, velikost 37.5 mm, váha 17.10 gr.
Líc: jako dříve.
Rub: j. d. toliko 1557 | GENTES IN CHR : | SPERANT:
3. *Med. stř. zlacená*, velikost 48 mm, váha 28 gr., líc vyobraz. T. III. č. 2.
Líc: NATVS EST NOBIS SERVATOR QVI EST CHRISTVS DOMINVS LVCEF II. V podkroví velké budovy narozené Jezulátko, Marie a Josef, jež navštěvují pastýři. Dole 1549.

¹⁰⁾ V zápisu satebním (matričním) nazývá se umělec ten Cunth Wels, na jiném místě Conz Welz a Conth Vels.

¹¹⁾ Tak ve Spinkovém lexikonu medailovém.

¹²⁾ Rozkaz ku tomuto nákupu srov. Aktionalsbuch 1612 26/4.

¹³⁾ Akt dvorní komory č. 11635 ex 1824.

Rub: MAGI AB ORIENTE ACCESSERYNT HIERO SOLVMA
DICENTES VBI EST MATH II. V klenuté sloupem vzepřené
místnosti svatí tři králové navštěvují P Marii s Jezulátkem a
svatým Josefem.

4. *Stříbrná med. biblická*, velikost 29 mm, váha 7 gr. Vyobraz.
T. III. č. 3.

Líc: * * * CHRISTVS * HOMO * NATVS * NOS * FILIOS *
DEI * FECIT. Pod klenbou čtyřmi sloupy podepřenou pastýři
u narozeného Jezulátka. Dole letopočet * 1566 *.

Rub: (nejisto ale, zdaž k tomuto líci přináleží) v klenuté pěti
sloupy opřené místnosti trůní vousatý muž (soudce) a přijímá
navštěvu stojící ženy (vdova, dle bibl. citátu Lukáš kap. XVIII.
verš 1—8). Dole ve 3 řádkách EVANGELION | SANCT
LVCA | XVIII.

5. *Stř. med. j. č. 1*, velikost 37 mm, váha 15 gr. Vyob. T. III. č. 4
Líc jako č. 1.

Rub: j. č. 1., toliko poněkud jiné kresby a dole *bez* značky ve třech
řádkách GENTES IN CHRI | SPERANT | 1 5 6 7

6. *Stř. med. biblická*, velikost 48 mm, váha 30 gr. Vyob. T. III. č. 5.

Líc. PASTORES IN INVENIVNT MARIA IOSEPH Z IN-
FANTEM IESVM POSITV IN PRÆ LUC, pod klenutím
sloupy neseném pastýři navštěvují narozené Jezulátko. Dole
konsolovitá náplň.

Rub MAGI AB ORIENTE CHRISTO MVNERA DEFE-
RVNT · AVRVM THVS Z MYRHAM MA II V budově
třemi sloupy vzepřené tři králové podávají dary Jezulátku, jež
Maria na klíně drží. Jeden z tří králů objímá levou rukou při
charakteristickém postoji dřik sloupu. Dole konsolovitá náplň.

7. *Stř. med. biblická*, velikost 37 mm, váha 15 g. Vyob. T. III. č. 6.

Líc: GET HERFVR MENSCHEN KIN (pojdte ven děti člově-
ka). Christus trůní na zeměkouli, při jejichž stranách klečí
svatí Anna a Jáchym (patronové Jáchymova).

Rub: EHRE SEI GOT · IN DER HEFE · (sláva bohu na vý-
sostech) dělicí značky vinné listy). Pod krytbou sloupy nese-
nou pastýři navštěvují narozeného Ježíška.

Výběr prací Cuntha Welse.

8. *Med. stř. zlacená*, vel. 41 mm, váha 18·0 gr. Vyobr. Tab. IV. č. 1.

Líc: IACOB GOS OEL AVFN STEIN GENESIS 28 PAC-
PITEL (! místo CAPPITEL). Jakub lije olej na obětní kámen,
na jehož přední straně C W.

Rub: IACOBS TRAVM VON DEN ENGELN GENESIS
28 růžice. Sen Jakubův, v poli 1535 | C W.

9. *Medaile j. d.*, velikost 34·5 mm, váha 12·50 gr.

Líc: IACOB GEN : 28 sen Jakubův.

Rub: Jakub lije olej na obětní kámen, v pozadí město (bez opisu).

10. *Med. stř. zlacená*, velikost 59 mm, váha 82 gr.

Líc: CHRISTVS PAVPER ET MANSVETVS VENIT VT | SVO
SANGVINE PECCATORES SALVET. Kristus vjíždí na oslu
v bránu Jerusalema. Nad branou značka C W.

Rub: PAPA DIVES ET TRVCULENTVS GESTATVR VT ŠANG-VINE NRM MENDATIIS EXORBEAT. ☿ Papež vynášen na no-sítkách v průvodu biskupů a kardinálů, opouští bránu města. Nahoře 1537.

11. *Medaile bronzová*, velk. 43 mm, váha 20·2 gr. Vyob. T. IV. č. 6.
Líc: DANIEL ☿ PROPHETA DEI ☿ ET ☿ PRINCEPS ☿ BABI-LONIAE ☿ = S =. V kruhu poprsí se str. p. s nasazenou špičatou čepicí.

Rub: SI DEVS ☿ PRO ☿ NOBIS ✕ QVIS ✕ CONTRA ✕ NOS ☿ (M D XXX VII) ☿ Daniel v jámě lví. Dole v levo na skále značka C W.

12. *Med. stří.*, velikost 32 mm, váha 30 gr. Líc vyobr. T. IV. č. 2.
Líc: Poprsí Jakuba a Rachel podle sebe, dole štirohá rozvilina s nápisem IACOB DMD | VM RACH.

Rub: AD DVO LVSTRA DVOS BIS AMMOS SAM IAC sen Jakubův.

13. *Med. stří.*, velikost 31 mm, váha 30 g.

Líc: jako vyobrazení. Tab. IV č. 2.

Rub: mužské a ženské poprsí podle sebe. Pod poprsím rozvinutá velká kartuše, na níž THAMAR T.

14. *Med. stří.*, velikost 18·5 mm, váha 4·05 g.

Líc: Ženské poprsí se str. p., v levo nahoře měsíc, podle něhož při okrajku ve dvou řádkách: LVNA | 1543.

Rub: Nahá ženská postava (Diana) se str. pravé kráčí. Po stranách postavy C · W.

15. *Med. stří.*, velikost 32 mm, váha 31·5 gr. Vyob. T. IV. č. 3.

Líc: poprsí Adama a Evy podle sebe, dole šestirohá rozvilina, na níž ve 4 řádkách ADAM VND EVA | DIE ERSTEN | MENSCHEN | C · W

Rub: ADAM DVRCH DER EVA RAT GOTTES GEBOT VBERTRAT 1545. Adam a Eva pod stromem poznání.

16. *Med. stří. zlatená*, velikost 50 mm, váha 80 gramů.

Líc: dvojrádkový opis: VENITE BENEDICTI PATRIS MEI ITE MALEDICTI IN IGNE IN REGNUM VESTRUM MA 25 ETERNUM MATHE XXV. Poslední soud, Kristus trůní na zeměkouli, která se vznáší nad skupinami blahoslavených i prokletých.

Rub: V ráji oživeném různou zvěří, bůh otec stvořuje z Adamova žebra Evu. Dole ve třech řádkách: EDITORI ET CONSERVATORI | DEO TRINO ET VNO | HOC FACIE C W. Nad tímto nápisem na okrajku A NNO MDXLV.

(Ražební železo ku této znamenité krásné medaili nalézá se ve sbírce razidel ve Vídeňské mincovně, kam ze zrušené Pražské mincovny se dostalo; srovnej E. Fiala, Stempelsammlung des k. k. Hauptmünzantes Wien, č. 93.).

17. *Med. stří.*, velikost 33 mm, váha 30 g. Vyobr. T. IV. č. 4.

Líc: SANCTVS PAVL VS APOSTOLVS, sedící sv. Pavel se str. levé čte v knize.

Rub: jezdec Šavel klesá hlasem Hospodina ohromen. Dole tři řádky: SAVLE QVID ME | PERSEQVERIS | C W

18. *Med. stř.*, velikost 33·5 mm, váha 16 g. Vyob. T. IV. č. 5.
 Lic. * DAVID * M D XLII * IONATHAN * VND. Poprsí
 Davida a Jonathana proti sobě obrácené.
 Rub: Jonathan utěšuje Davida. Dole ve 4 řádkách C W | IO-
 NATHAN | TROST | DAVID I BVCH | SAMVE 21 ·
19. *Med. stř.*, velikost 34 mm, váha 20 g.
 Lic: HABACVC DANI XIII IN LACVM LEONVM PASCIT EVM
 poprsí Habakuka se strany pravé.
 Rub: DANIEL PROPTER BELIS Z DRACONIS EVERSIONEM
 CON. Daniel v jámě lví (vyobrazení velmi podobné onomu,
 značkovánému na rubu. T. IV. č. 5.)
20. *Med. stř.*, velikost 34 mm, váha 30 g.
 Lic: DAS IST MEIN.
 Rub: Dvě ženská poprsí podle sebe, hlavami k sobě obrácené.
 Dole v odřezku MARIA VND E | LISABETH | 1547.
21. *Med. stř.*, velikost 19 mm, váha 5 g. Vyob. T. IV. č. 7
 Lic: LVCRECHIA DIE FRVM · Ženské poprsí s hlavou čep-
 cem krytou.
 Rub: LVCKRECI DIE SCHEN * * * samovražda nahé postavy.
22. *Med. stř.*, velikost 18·5 mm, váha 5 g.
 Lic: j. d.
 Rub: j. d., trochu odchýlné kresby, dole C W.

Eduard Fiala:

Medaile Jana z Waldštýna a Wolfa z Wřesovic.

Na tabulce II. (Ročník II.) vyobrazeny pod č. 20 a 21 dvě medaile, jichž vyobrazení sloužití mají ku porovnávání jiné práce řezačské s typickou prací Řasného.

Obě tyto medaile, z nichž prvá z r. 1565, druhá asi brzy po roce 1547 vznikla, nesou jako popsané med. Řasného opisy v řeči české, nemohly ale v oficině jeho již proto prostě býti zhotoveny, že dílna Řasného v r. 1547 ještě neexistovala a v r. 1565 sotva v počátcích byla.

Jan z Waldštýna byl synem Viléma na Lomnici, pánem na Hrádku nad Sázavou, kde v kostele koceradském také r. 1576 pochován. Byl nejv. sudím zemským, pak od r. 1565 nejv. komořím, na kteréž povýšení medaile ta asi také ražena, od koho, dnes povědomo dosud není, nejspíše od některého pražského želez řezače.

Wolf z Wřesovic a na Doubravské Hoře byl v r. 1542 hejtmanem hradu Pražského, 1543 podkomořím královny, 1547 nejv. písařem zemským království Českého a presidentem královské komory. Medaile, potažno žeton patrně ku jeho jmenování v r. 1547 ražený — jest práce typické co uspořádání líce se týká grošům Pražským v r. 1547 raženým velmi podobné. To samé dvouřádkové uspořádání opisů zde nalézáme, ta samá dělicí znaménka (X).¹⁾ Dle typické práce této nutno za to míti, že medaile vznikla v mincovně Horské a že má co

¹⁾ Také na pečetním groši (asi z r. 1540) Václava z Pařízku, majiteli Lorce, Pašinky a Svojšic (†1558) — rozhodně Horské fabriky.

práce řezačské se týká i jistý vztah ku posledním grošům Pražským právě v roce 1547 naposled raženým — stalo se tak za президенství Wolfa z Wřesovic. Přiděluji tedy medaili tu mincovně Horské, nehledě k okolnosti, že dle značky (lilie) na ni umístěné, která zde ale spíše jen účel dekorativní má — na Pražský původ by poukazovati se zdála.

Z literární pozůstalosti Inž. K. C. Neumana :

Hodnota pražských grošů a jejich dílů.

Kdo zabývá se českým mincovnictvím a poměry, dle nichž pražské groše a jejich díly byly vybíjeny a směňovány, narazí na některé nesrovnalosti, mající příčinu v nedostatku listinných pramenů nebo určitých zápisů v dokumentech již známých.

Zaslужnou práci v tomto ohledu podnikl a do spisu „Pražské groše a jejich díly“ (1300—1547) snesl vynikající znalec české numismatiky **Josef Smolík**, a přece i v tomto díle setkáváme se s jistými rozpory, které při vzájemném srovnávání se objevují, zejména pokud se týče počtu a váhy mincí z 1 hřivny stříbra ražených. I nutno za to míti, ač-li nechceme připustiti ražbu grošů a jich dílů z hřivny rýnsko kolínské (233.9 gr.) v kopách po 60 kusech, že razily se z *hřivny české* (253.2 gr.) v kopách po 64-70 kusech a že teprve asi od doby vladislavské razily se groše pražské v kopách po 60 kusech; nepřijmeme-li tento názor, nemáme vysvětlení k mnohým neshodám. Sám Smolík na str. 21 svého spisu poukazuje na to, že „neznáme tak těžkých a dobrých grošů pražských krále Václava IV., o jakých mluví mincovní řád z r. 1378.“ a také na jiných místech jeho spisu přicházíme do některých rozpaků.

Abych alespoň trochu jasná zjednal v této spleti údajů, pokusil jsem se sebrati data ve spise Smolíkově a jinde získaná v celek, jež tuto čtenáři podávám ve formě co možná stručné a přehledné, zakončuje článek svůj tabulkou, z níž vysvítá, kterak váha pražských grošů a jejich dílů postupem času klesala a jakost jejich se zhoršovala, takže vnitřní hodnota grošů posledních vyjádřena v naší dnešní (předválečné) měně, činila jen asi třetinu ceny grošů původních.

Václav II. (1300 — 1305).

Pražské groše, které dal Václav II. okolo r. 1300 vybíjeti, razily se počtem buď 64 kusů (ne-li dokonce 70 kusů) z hřivny české (253.2 gr.), nebo razilo se jich 1 kopa = 60 kusů z hřivny rýnsko-kolínské (233.9 gr.). Ze všech těchto poměrů vyplývá váha groše 3.62—3.95, v mezích kterýchžto čísel se většina známých kusů pohybuje; je-li ještě nižší, nutno to přičísti na vrub losování (loužení) mincí v solných roztocích za účelem vybělení. Při průměrné váze 3.7 gr. a nejprůzračnější jakosti stříbra (15lotového = 0.937) obsahovaly groše průměrně 3.47 gr. ryziho kovu, což při předválečné ceně stříbra (1 kg = 100 K) odpovídá vnitřní hodnotě 34,7 haléře.

Pražský groš směňoval se za 12 *parvusů* či feniků, které vážily okolo 0,54 gramu. (Dle toho 20 grošů odpovídalo 240 parvusům, čímž docílena jakási obdoba dřívějšího počítání na talenty, kde 1 talent

= 20 solidů po 12 denárech = 240 denárů. Nahražoval tedy groš pražský dřívější solidus, jenž však byl toliko penízem početním, nikoli raženým, kdežto groš byl vlastním platidlem a tedy penízem). Parvusy razily se ze stříbra o jakosti 0·544 a tajily tedy asi 0·29 gr. ryzího kovu, jenž dle dnešní ceny stál 2·9 haléře. (Kdo si dal platiti místo v groších pražských v parvusech, ten obdržel $12 \times 2·9$ tedy 34·8 haléřů, což vystihuje rovnocenný obnos).

Jan Lucemburský (1310—1346).

Groše pražské, vážící 3·5—3·7, razily se ze stříbra lehčího, posléze 14lotového (tedy o 1 lot zhoršeného) nebo jakosti 0,875.

Půlgroše pražské, ražené ze stříbra téže jakosti, vážily 1·25·1·70 g.

Parvusy (malé peníze) vážily 0,55—0,65 gr. a razily se ze stříbra o jakosti 0,375 gr., takže v nejlepším případě obsahovaly 0,24 gr. stříbra ryzího za 2,4 h. (Okolo r. 1340 počalo se těmto mincím říkati *halíře*, dle obdobné malé mince, která se v Halle vybijela.)

Zlaté peníze, dle vzoru florentského, sluly *florindory* nebo *florény* (proto značka pro zlaté fl); vybijely se ze zlata velmi čistého (23·66 kar. = 0·986) počtem 64 z 1 hřivny kolínské, což odpovídá průměrné váze 3,65. Ve skutečnosti vážily florindory okolo 3,45 gr. a obsahovaly 3,4 gr. ryzího zlata. (Z tohoto čísla a obsahu stříbra v pražském groši vyplývá relace stříbra ku zlatu = 1 : 10·8).¹⁾

Karel I. (1346—1378).

Pražské groše. Váha i zrno poklesly; váha pohybuje se mezi 2,8—3,4 gramy, zrno mezi 0,75—0,84. V nejpriznivějším případě obsahovaly tedy 2,86 ryzího stříbra v ceně 28,6 haléře dnešního.

Malé peníze mající stříž 0,45—0,55 gr. a zrno 0,333 obsahovaly v nejpriznivějším případě 0,183 gr. stříbra za 1,83 h.

Dukáty vážíly okolo 3,45 gr.

Václav IV. (1378—1419).

Pražské groše dále se pohoršily a to jak ve stříži, tak i v zrně; nejzachovalejší váží 2·7—2·9 gramů a mají zrno 0,616—0,630; obsahují tedy v nejlepším případě 1,8 gr. ryzího stříbra v ceně dnešních 18 haléřů. (Dle mincovního řádu z r. 1407 nařízena ražba ze slitiny 100 d. „holého“ stříbra a 64 d. mědi, což odpovídá jakosti 0·610).

Peníze malé (haléře) vybijeny po skrovnu. (Podobá se pravdě, že jsou to ony mince, které dosud přičítány byly Jindřichu Korutanskému. (Viz Smolík *groše pražské* str. 23. Váží asi 0,38 gr.) Dle řádu mincovního z r. 1407 měly se vybijeti ze slitiny 100 dílů stříbra ryzího a 150 dílů mědi, tedy o jakosti 0,400.

Doba válek husitských (1419—1437).

V době husitské razily se *pražské groše* v téže formě a jakosti a téměř kolky jako za Václava III. (vlastně IV). — Vedle nich vybijely

¹⁾ Za Jana raženy též esterliny anglického a italského typu, prvé ve váze 1·75 gr. druhé 1·60 gr.; dále mince menší ve váze 1·25 gr. a 0·55 gr. — jsou vesměs velkými vzácnostmi.

se české a moravské *halíře* (příp. půlhalíře), jichž šlo 14 do groše (Smolík 31).

Císař Zikmund slíbil sice r. 1436 v majestátu svém, že napraví měnu a dá raziti groše dobré jakosti, jako tomu bylo za vlády Václava II., ale ježto již r. 1437 zemřel, nedošlo k této úpravě. Také za následující krátké vlády Albrechta Rakouského (1437—39) nenastala ve vybíjení českých mincí změna.

Ladislav (*1440, vládl 1453—1457).

Pražské groše (velmi vzácné) váží asi 2,8 gramu.

Peníze malé, odlišné razbou od husitských halířů, uvádějí se r. 1451, kdy jich šlo 7 do groše; byly raženy oboustranně.

Jiří Poděbradský (1458—1471).

Pražské groše váží jako před tím 2,8 gr.; vybíjely se ze stříbra o zrně 0.620; platí o nich tedy vše, co pověděno o groších Václava III.

Drobná mince za Jiříka nebyla vybijena; v Čechách obíhaly v tom čase zhořelické halíře Zikmundovy, polské orlíky (půlgroše), černá mince Albrechtova a jeho bratra cis. Frydtycha III.

Roku 1469 vydán sice mincovní řád, dle něhož tuto uvedená drobná mince byla zapovězena, pražský groš ustanoven na roveň 14 horským peněžům (halířům husitským) a nový peníz (obsahu malého peníze Ladislavova) určen na 2 horské peníze, dále rýnský zlatý (dukát) na 16 grošů a uherský zlatý (dukát) na 24 grošů, leč pro válku s Matyášem k ražení podle tohoto řádu nedošlo, a „páni jako dříve od svých úročníků přijímali groše za 7 horských peněz, ale sami je za 14 vydávali a tím se obohacovali“.

Vladislav II. (1471—1516.)

Pražské groše váží dle zachovalosti 2,3—3,0 gramy a jakost jejich kolísá od 0,428—0,563. Dle průměrné stříže 2,65 gr. a dle prům. zrna 0,497 bylo v nich asi 1,3 gr. stříbra v dnešní ceně 13 haléřů. (Groše mišenské počítaly se za polovici grošů českých či pražských). — R. 1472 vybíjelo se z 1 hřivny české (253 2) při zrně 9 lotovém čili 0.563 celkem 90 grošů pražských o průměrné váze 2,82 gr. (To odpovídá 160 grošům z 1 hřivny ryziho stříbra, a ježto se tato platila 90 groši, zbylo král. regalu při každé hřivně 70 grošů užitku). — R. 1483 sníženo zrně na 8 lotů (0.500) a r. 1485 na 7 lotů (0.438), a raženo 88 kusů grošů z hřivny, takže vážily průměrně 2,88 gr. (To odpovídá asi 200 grošům z 1 hřivny ryziho stříbra, a protože se tato kupovala za dvě kopy, zbylo regalu při každé hřivně asi 80 grošů užitku; to mělo za následek, že se lepší a těžší mince z oběhu stahovaly, pro mincovnu zakupovaly a zde na lehčí groše přebíjely).

Peníze bílé razily se r. 1483 ze stříbra 8lotového (0,438) počtem 574 kusů z hřivny, což odpovídá váze 0,44 gr. (Z hřivny ryzí vyplývá asi 1310 kusů). — Od r. 1485 vybíjely se ze stříbra 6lotového (0,375).

— Prvotní peníze bílé jsou oboustranně, pozdější jednostranně raženy.

Peníze malé (od r. 1485 halíře zvané) razily se r. 1483 ze stříbra 3lotového (0.188) počtem 630 kusů z hřivny (za 45 grošů po 14 kusech),

z čehož vyplývá prům. váha asi 0,40 gramů. (Z hřivny ryzí vyšlo jich 3360 kusů).

Na sněmu českém r. 1485 ustanoveno, že uherský zlatý (dukát) má se přijímati za 29 grošů, (rýnský zlatý za $21\frac{1}{2}$ groše, tedy asi $\frac{3}{4}$ uherského), platí-li se v groších nebo bílých penězích českých; platí-li se však v halířích, nutno zaň vyplátit 58 grošů (za rýnský zlatý 43 grošů), tudíž dvojnásobně. Dukáty české udržely se v zrně i váze, kolisajíce od 3,45—3,55 gr.

Ludvík (1516—1526).

Poměry mincovní neliší se valně od doby Vladislavovy.

Pražské groše vážící asi 2 80 gr, razily se ze stříbra jakosti 7lotové, tedy 0.438.

Peníze bílé vážily až 0,44 gr. při jakosti stříbra 0,375.

Peníze malé vážily asi 0.40 gr. při jakosti 0,188.

Poslední dva druhy drobné mince razily se pouze v Kutné Hoře, pražské groše buď v Hoře Kutné nebo v Jáchymově, kdež r. 1519. započato s vybíjením „tolských grošů“ nebo pozdějších „tolarů“.

Jak se při mincování počítalo, vysvitá z tohoto příkladu.

R. 1523 bylo v Kutné Hoře sazeno na groše

135 hřivny	—	ferty	3 loty	3 kventlíky	čistého stříbra
a 173 „	3 „	— „	3 „	„	mědi

činí 309 hřiven — ferty — loty 2 kventlíky směsi.

Převédeme-li vše na hřivny a postavíme-li čísla do rovnice $309\ 033\ 135\ 235 = 1'000\ x$ obdržíme jakost sazeného stříbra $x = 0.4376$, což dle rovnice $1'000\ 16 = 0.4377\ x$ odpovídá zrnu 7lotovému.

Ze získaného takto stříbra bylo odevzdáno přegeřům 271 hř. 2 ferty, 1 lot plátů, z nichž titěž vytepali 403 kopy 54 grošů, nebo celkem 24234 grošů pražských. Dle rovnice $271\ 57 : 24234 = 1\ x$ vyrobilo se z jedné hřivny české (253,2 gr.) 89 2 groše, nebo po vylosování asi 90 grošů, takže každý vážil 2,82 gramu.

Peníze bílé razily se r. 1516 ze stříbra 6lotového (0.375) v počtu 84 grošů ($84 \times 7 = 588$ kusů) z pražské hřivny sazené (nebo se jich vybilo za 224 grošů $= 1568$ kusů z hřivny ryzí), dle čehož vážily asi 0,43 gramu.

Peníze malé vybíjely se r. 1516 ze stříbra 3lotového (0.188) za 45 grošů, tedy počtem 630 kusů z hřivny sazené (nebo za 240 grošů $= 3360$ kusů z hřivny ryzí) vážíce asi 0,40 gramu.

Dukáty vážily jako dříve 2,47—3,50 gramu.

Ferdinand I. (1526—1564).

Pražské groše a jich díly mincovaly se za tohoto panovníka až do r. 1546. Následujícího roku počaly se raziti v Kutné Hoře „nové groše pražské“, mající jakost 0,422 a váhu 2 gramy; ale neudržely se, zanikly a s nimi i „staré groše“, které se zachovaly pouze v účetnictví.

Poměry ražební v období vlády pražských grošů a jich dílů (1300—1546) zrači se v následujícím přehledu.

**Klesání stříže (váhy) a zrna (jakosti) pražských grošů
a jich dílů v období od r. 1300—1546.**

	Pražský groš			Parvus $\frac{1}{12}$ gr. (peníz malý)					
	Váha (stříž) kusu v gram.	Jakost (zrno) čistota kovu	Dnešní cena v ha- leřích, je-li gram stříbra za 10 K.	Váha	Jakost	Dnešní cena			
Václav II. (1300—1305)	3,70	0,933	34,5	0,54	0,544	2,9			
Jan Lucemb. (1305—1346)	3,70	0,875	32,4	0,60	0,375	2,3			
Karel IV. (1346—1378)	3,40	0,840	28,6	0,50	0,333	1,7			
Václav IV. (1378—1419)	2,82	0,620	17,5	0,38	0,400	1,5			
Doba husit. (1419—1437)	2,82	0,620	17,5	Halíř $\frac{1}{12}$ groše					
				—	—	—			
				Peníz malý $\frac{1}{12}$ groše					
Ladislav (1451—1457)	2,82	0,620	17,5	—	—	—			
Jiří Poděbr. (1458—1471)	2,82	0,620	17,5	—	—	—			
Vladislav (1471—1516)	1472	2,82	0,563	15,9	Peníz bílý $\frac{1}{12}$ groše		Peníz malý (halíř) $\frac{1}{12}$ groše		
Ludvík (1516—1526)	1483	2,82	0,500	14,1	0,44	0,438	1,9	0,40	0,188
Ferdinand I. (1526—1564)	1485	2,88	0,438	12,6	0,44	0,375	1,7	—	—
	1516	2,82	0,438	12,3	0,44	0,375	1,7	0,40	0,188
	1525	2,82	0,422	11,9	0,44	0,359	1,6	0,40	0,179
	1526	2,82	0,422	11,9	—	—	—	—	—
	1546	2,84	0,418	11,9	0,44	0,359	1,6	0,40	0,176

Dr. Viktor Katz:

O mincích výtěžkových.

Majitelé dolů zlatých i stříbrných, oprávnění raziti vlastní minci, opatřovali mince z výtěžku těchto dolů ražené příslušnými opisy, značkami a obrázky, aby označili, že kov k mincím použitý pochází z určitých těchto dolů. Jak Jan David Köhler ve svých „Münzbelustigungen“ vypravuje, dělo se to proto, aby rozšířena byla sláva dolů a lidé vzpružení byli ku pilnějšímu dolování.

Mince tyto zoveme mincemi dolovými nebo výtěžkovými¹⁾ a řadíme ku ražbám tendenčním.²⁾ Dolovými mincemi v nejširším smyslu

¹⁾ H. Halke: Handwörterbuch der Münzkunde. ²⁾ F. Friedensburg: Die Münze in der Kulturgeschichte.

slova jsou již statery, jež razil Filip macedonský ze zlata pangäonského, jsou jimi victoriaty římské ze stříbra hispanského, duhovky z českého zlata, florény a dukáty vévodů břežských, svídnických a münsterbergských, mince biskupů vratislavských ze zlata reichensteinského a mnoho jiných.

Prvními mincemi opatřenými nápisem označujícím původ kovu jsou asi bronzy z dob císaře Hadriana s nápisem MET NOR (Metallum Noricum)³⁾, pak denáry Karla Velikého a Ludvíka Pobožného s „Metallum“ a „Metallum Germaniae“.

Stejný smysl přikládá Friedensburg jistě značce na denárech Boleslava I., již jmenuje havířským nebo mincéřským kladívkem (dle E. Fialy kovadlinka mincéřská)⁴⁾.

Pracujícího havíře vidíme po prvé v 15. století na haléři hornoslezského horního města Bytomi.

Nová doba vykazuje značnou řadu mincí výtěžkových, na nichž vyznačeny jsou někdy celé doly, jindy opisy a nápisy doly označující. Prvý saský tolar výtěžkový ražen r. 1505 ve sv. Katharinebergu. Velmi mnoho takých tolarů razili vévodové brunšvičtí. Známé tolary ze stříbra Harckých dolů „Štěstí Lautenthalu“, „Dobrota Páně“, „Požehnání Boží“, „Bílá Labuť“, „Duha“, „Vévoda August“, „Štěstí Cronenburgu“, „Bedřich Bleifeld“, „Král Karel“ atd.^{4a)} Tolary tyto, zvané též tolary „horského požehnání“, mají na rubu obyčejně krajinku, znázorňující dotýčný důl nebo alegorický obraz naznačující požehnání hor a opisy obsahující přání, aby doly dlouho byly výnosnými, jakož i letopočty, kdy vznikly nebo opět zkvetly.

Z novější doby známe pruské a hanoverské tolary výtěžkové s nápisy „Požehnání mannsfeldských dolů“ nebo „Horské požehnání Harzu“, saské tolary s havířem držícím znak a mnoho jiných. Výtěžkové tyto tolary zevrubněji vypisuje Ernst ve spisku „Von Bergwerkmünzen“ (Videň 1885).

U nás raženo hojně mincí výtěžkových. Za prvé považovati lze mince ražené hrabaty Šliky, označené patrony dolů, z jichž výtěžku jsou raženy — sv. Jáchymem a sv. Annou.

Z výtěžku *dolů jáchymovských* raženy byly v 18. století tolary a to za vlády Karla VI. v letech 1717 a 1718, za Marie Terezie s letopočtem 1758 a 1759.

Tolary tyto raženy byly v *mincovně pražské* i zachoval se nám o ražbě jejich v pozůstalých zápiscích po horním radovi Paterovi listinný doklad — opisy původních listin z archivu jáchymovského — z něhož patrný je účel, proč tolary tyto byly raženy.

Listiny psány jsou jazykem německým a uvádím je v poznámce v doslovném znění.

Prvá listina je koncept bez data a podpisu adresovaný komornímu radovi Lauerovi. Horní rada Patera poznamenává, že je sepsán vrchním správcem Wallhofem.

³⁾ F. Cnecchi: Monete Romane III. vyd., str. 321, ⁴⁾ Ed. Fiala: České denáry, str. 224. ^{4a)} Ed. Fiala: Münzen und Medaillen der welfischen Lande, díl 6., str. 362—366.

Listina tato*) je námět ku ražbě výtěžkových tolarů. Práví se v ní, že ražba tolarů, jichž kolek jasně by vyznačoval, že raženy jsou z výtěžku dobytého v „Požehání Božím“, byla by pohodlným a účelným prostředkem ku povzbuzení těžařských zájemníků. Třeba je, by nácrtek takových tolarů byl po dohodě s městským magistrátem pořízen a zaslán mincmistrovi, jenž by obstaral kolek. Mimo to nutno však, aby král. komora byla mincmistrem o věci vyrozuměna a dožádána o souhlas.

Druhá listina**) vydána je Českou komorou v Praze dne 9. srpna r. 1717 a je výsledkem tohoto zakročení. Uvádí se v ní, že na prosbu jáchymovských těžařstev a intervenci tamního úředníka vrchního úřadu horního, jakož i dobrozdání horního a mincovního administrátora Jana Františka Lauera povoluje a nařizuje se mincmistrovi pražskému, aby na útraty těžařstev razil skromný počet tolarů výtěžkových, jimiž by podělení byli těžaři, aby nabýli větší chuti ku těžení a jini tím byli povzbuzeni. V listině uvádí se, že věc je obvyklou v saských, lüneburských a brunšvických zemích a že tím jistě značně budou pozdviženy císařské doly.

*) An Tit. Hr. Camer Rath Lauer.

Er. Hochwohlgebohren geruhen sich gehors. eröffnen zu lassen, welcher gestalt Mann auf die gedachten Kommen, daß zu aufbringung Mehrerer Bergwerke und Herbeiziehung Baulustiger Interressenten ein Bequemes beyhülfliches Mittel seyn mögte wann die durch den Segen Gottes gewinnende Ausbeuth mit einem Stempel unter andern ausgemünzhet werden Mögte, der die Ausbeuth deutlich exprimirte. Dennhero Nach geschener Communication mit hiesigem Stadt Rat. ein Riß verfertigt und dem Hg Münz Raister zugesendet. Von selbstigem auch der Stempel bezeichnet, wie beygehenden befindlich besorget worden. Allermaßen aber sich anders nicht ziemen will dann daß zu sonderß E. Königl. Hochlöbl. Cammer hievon gehors. Apertur gegeben und dero gnädiger Consens eingeholet werde wie ich dann vermaint daß solches von Hg Münzmeister geschehen seyn würde; So ergeht an Er. Hochwohlgebohren meine gehorsamste Bitte zu geruhen und Er. Hochlöbl. Camer diese Sache unmaßgeblich nach ihrer nahen absicht und unausbleibl obenerwehnten effect dahin nützlich und wohlvermögend vorzutragen daß dero gnädig Consens zuverlässig erfolgen möge und ich bin in schuldigster ergebenheit Ew. Hochwohlgebohren

**) Von dem Röm. Kais. auch in Germanien Hispanien Hungarn und Boheimb Königl. Mayst. unseres allergnädigsten Herrns wegen deroelben Pragerischen Münzmeistern Hr. Ferdinand Leopold Scharff hiemit anzuzeigen.

Demnach auf geziemendes Bitten und Anlangen deren St. Joachimsthalischen gewerghen, dann deß daselbstigen Oberamts Verwalters Intervention und dieses Mittels Rath wie auch Ober Berg und Münz Administratoren Herrn Johann Franz Lauers Guttt Befund vermältigt worden nach Innliegendem auf deren Gewerghen Unkosten verfertigten Beydruck Auß dem mit Gottes Seegen Gewinnenden Silber wenigstens zur auftheilung deren Außbeuthen einige Thaler Münzen zu lassen, Und dardurch deren Gewerghen noch mehrere Baulust zu machen, Und andern gleichmaßen zuzuzieghen. Allermaßen In denen Sächsischen, Lüneburg — und Braunschweigischen Landten Ein solches Eben auch üblich und also für der Emporbringung deren Rayl. Bergwerghen sehr angedayliche Sache Ist.

Also würdet Anstatt und In Rahmen Allerhöchst. Erkant Zhren Rayl. und Königl. Mayst. Zhrr Pragerischen Münzmeistern hiernit anbefehlen, auß den anheroliefernden Joachimsthalischen Außbeuth-Silber dergleichen Ausbeuththaler doch nicht in großer Menge, Sondern nur Zu Auftheilung deren Außbeuthen Münzen Zu lassen.

Er. conf. Cama : Bohe :

Pragae 9. Augst A^o. 1717

Sigmund Fr. Graf von Harrach m. p.

Franz Ferdinand Graf Berchtold m. p.
Parttlieb m. p.

V archivu pražské mincovny jsou o ražbě těchto tolarů tyto zá-
znamy:

V indexu k r. 1717 ac. 11. „Ausbeuth Thaller sollen für die Joachimsthaller Gewerk geprägt werden“, k r. 1757 ac. 20: „Ausbeuth Thaller auf das gesegnete Joachimsthaller Gebürg sollen pro 1758 geschlagen werden.“⁵⁾

Stejný účel měly asi t. zv. *dukáty jilovské*, ražené v Praze na počátku 18. století ze zlata dolů jilovských. Dukáty tyto mají obraz sovy (něm. Eule), jímž měl býti označen původ zlata.

Ježto r. 1567 vyhořelo celé město Jilové a tím ustalo téměř úplně dolování, snažili se Ferdinand II. a Leopold privilegii udělenými městu v l. 1628 a 1681 pozdvihnouti dolování, což skutečně se zdařilo tak, že doly vykazovaly přebytky, jež zmincovány byly jednak v řečené dukáty, jednak zpracovány v náradí kostelní pro tehdejšího pražského arcibiskupa. R. 1735 byly však doby jilovské úplně zatopeny.⁶⁾

Z dukátů jilovských známe

1. dukát	Josefa I. z r. 1710	Doneb. 4234 (též odražek ve stříbře).
2.	Karla VI. z r. 1713	Doneb. — Čermák, tab. CXXVII č. 1233
3.	z r. 1713	4235
4.	z r. 1714	4236
5.	z r. 1715	— Čermák, tab. CXXVII č. 1236
6. dvoudukát	z r. 1715	4237
7. pět dukát	z r. 1722	4238
8. dukát	z r. 1725	— viz Čermák, str. 653.
9. dvoudukát	z r. 1725	4239
10. dukát	z r. 1727	— viz Čermák, str. 653
11. dvoudukát	z r. 1727	— Čermák, tab. CXXVIII č. 1250

V archivu pražské mincovny je zmínka r. 1713 o vydaném nařízení o ražbě těchto dukátů. Ražba pět dukátů (č. 7) povoluje se r. 1722 s obrazem sv. Jana Nepomuckého.⁷⁾

Posledními mincemi raženými z výtěžku dolů českých jsou:

Výtěžkový zlatník rak. měny na památku dosažení kolmé hloubky 1000 m ve Vojtěšské šachtě v dolech příbramských z r. 1875 (viz Doneb. 5080).

Kutnohorský dvouzlatník výtěžkový rak. měny z r. 1887 (rytina Ondřeje Neudecka, vrchního řezače želez pro hlavní mincovnu ve Vídni), na obnovené dolování (viz Doneb., č. 4513).

Obě tyto mince raženy byly v mincovně vídeňské.

Medailí ražených v nové době z výtěžku dolů českých máme celou řadu. Uvádím z nich:

1. Pamětní peníz z výtěžku dolů v Křenci (kraj plzeňský), (Doneb. 4502).
2. Pamětní peníz z výtěžku dolů příbramských (Doneb., 5078 a 5079).
3. Výtěžková medaile ze zlata dolů v Proudkovcích (Doneb. 5086) a jiných více.

⁵⁾ Fiala: Beschreibung der Sammlung des Max Donnebauer. ⁶⁾ A. Voigt: Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Münzen, díl IV., strana 166—167.

⁷⁾ Ed. Fiala: Die Beamten und Angehörigen der Prager Münzstätte 1700—1784.

O činnosti společností.

Druhá zpráva jednatele Karla Chaury (pokračování).

Činí se proto návrh, aby NSČ v tomto smyslu zakročila u příslušných úřadů a korporací, což po poznámce p. Dra Katze přijato a věc odkázána správnímu výboru.

Následuje přednáška p. V. Koláře o výrobě desek ku tisku bankovek.

Debatní večer 23. dubna 1920 za přítomnosti desíti členů. Přednáší Dr. Katz o značce lilie na t. zv. tolarech arcivévodkyně Alžběty (otisknuto ve „Věstníku“ č. 3., str. 57) a předkládá takový tolar, jakož i tolar z r. 1585 typu Abondiovského, nesoucí tutéž značku lilii, kterou připisuje vídeňskému mincmistru Tomáši Händlovi. Jednatel souhlasí s názory zde projevenými a k jich podpoře předkládá řadu vídeňských ražeb, z nichž možno posouditi, jak rozdílného provedení jsou ražby tyto u porovnání s ražbami českými. Z originálů předložených vidno, že Tomáš Händl zahájiv svoji činnost 1. lednem 1585, razil:

1585 tolarý typu Abondiova, zn. lilie (Dr. Katz).

1585 1/2 tolarý téhož typu i značky (Zemské museum v Praze).

1585 groše s orlem heraldickým bez zn. (Čer. 142).

1586 groše téhož typu bez zn. (Chaura).

1586 groše typu Abondiova bez zn. (Chaura).

1587 tolarý s poprsím po pás, zn. lilie (t. zv. tolarý arciv. Alžběty).

Groš z r. 1586 typu Abondiova jest lepšího provedení než ostatní a byla razidla k němu zhotovena snad za dohledu neb i pomoci samého mistra Abondia, který v tu dobu ve Vidni meškal. Další ražby vídeňské za mincmistra Lorence Huebmera nesou značku *prsten* (viz Čermák tab. XI., značka 35 a 36, kde jsou *mylně* připsány Bart. Albrechtovi).

Jednatel předkládá pak řadu pražských ražeb Lazara Erckera a připomíná dvoutolar z r. 1594 (Don. 1463), kde pod poprsím schází český lev, místo něhož vidíme Erckerovu značku lilii. Dle Newalda byl r. 1594 zbytek stříbra z pozůstalosti francouzské královny vdovy zmincován ve Vidni na tolarý, zajisté se značkou Huebmerovou (známe z toho roku tolarý, 1/2 tolarý i groše), kdežto *dvoutolar* jmenovaný jest určitě *pražská ražba*. Konečně předkládá jednatel tolar budějovický z r. 1580, který jest tím zajímavý, že v líci pod pop. krále schází lev, opis běží kolem a počíná křížkem, tak jako u tolaru Händlova z r. 1585; orel na rubu je téže práce jako na vídeňském tolaru, takže můžeme se vši pravděpodobností souditi na jednu dílnu, kterou nutno však teprve zjistiti.

Dr. Katz projevuje naději, že dalším srovnáváním numismatického materiálu a studiem ryjecké práce podaří se i tuto otázku rozluštit.

Členská schůze 7. května 1920 za přítomnosti 22 členů. Předsedá r. E. Fiala. Přednáší Karel Chaura o *ražbách stavovského direktoria*.

Čeští direktori uveřejnili 28. června 1619 mincovní řád, dle něhož zavedena v Čechách měna nová, krejcarová, shodná s měnou v říši. Zajímavé jest, že pro úřad nejvyššího mincmistra zvoleny čtyry osoby za správce a sice Radslav Hlavsa, Albrecht Klusák, Zikmund Kozel

a Pavel Škréta, o jejichž osudech se krátce zmiňuje a jejich početní groše předkládá. U ražeb stavovských rozeznává tyto typy:

1. koruna celá perlemi posetá — velký lev.
2. koruna s perlemi jen navrch — velký lev.
3. koruna téhož rázu — malý lev.
4. koruna hladká bez perlí — velký lev.
5. koruna téhož rázu — malý lev.
6. koruna téhož rázu — falcký lev.

Prvního typu známe jen 24 kr. pražské a horské z r. 1619; jsou vzácnější.

Druhý typ ražen ve všech třech mincovnách; a sice raženy 24 kr. a 12 kr. r. 1619. Roku 1620 jen čtyřmecníčky.

Třetí typ ražen v Jáchymově a to 24 kr. s letopočtem 1619 a 1620; v Praze ražen 1619 takový 24 kr. s malým lvem také, ale zdá se to býti ražba na zkoušku, k níž použito bylo pro rub *jáchymovského* razidla.

Čtvrtý typ s hladkou korunou jest nejhojnější a raženy byly v Hoře r. 1619 čtyřmecníčky, dvanáctníky, groše, krejčary a půl-krejčary, pak 24 kr. s letopočtem 1620. V Jáchymově 12 kr. a groše r. 1619, pak 24 kr. a 12 kr. s letopočtem 1620.

Pátý typ s malým lvem a hladkou korunou známe jen z Jáchymova, kde raženy 24 kr. několika růzností.

Šestý typ nese hladkou korunu a na rubu pak lva s rozsochatým ohonem, tedy ne lva českého, ale falckého. Známe jest jen jáchymovský 12 kr. tohoto typu z r. 1620.

Přednášející předkládá tento peníz, který má na rubu rozdělovací znaménka v podobě hvězdiček; pan r. *E. Fiala* má ve své sbírce týž, ale rozd. znaménka na něm jsou obvyklé tečky. Lviček falcký by svědčil, že razidlo zhotovil i rytec *falcký*.

Celkem raženo nejvíce čtyřmecníčků, méně dvanáctníků a grošů, kdežto krejčarů a malých penízků jen po řídce, o čemž svědčí jejich velká vzácnost. Serie označovány rozdělovacími znaménky první jest bez znamének; druhá má tečky mezi slovy; třetí tečky u ročníku.

Přednášející takové serie 24 kr. předkládá a ku konci ukazuje některé ražby stavovské s chybnými opisy jako: MOENTA, MONET, BOHEMIRE, ROHEMIAE, RERNI, IN DO, EORTITVDO, 2†, chybná značka (půlměsíc, nad nímž vynechána hvězda). Ražby takové jsou vzácné, protože razidla s chybou, která považována za zlé „omen“, byla zničena, nešla-li chyba opravit. Ukázkou 31 ražeb stavovských ukončuje jednatel svou přednášku.

Pan *předseda Fiala* předkládá dva původní dekrety členů českého direktoria s přitisknutými pečeti, a přednáší pak o *ražbách páni z Eggenberka*. Rod tento odvozuje své jméno od hradu Eggenbergu ve Štýrsku a po získání hradu Ehrenhausenu užíval i tohoto jména ve svém titulu. Roku 1622 daroval císař Ferdinand II. svému důvěrníku *Janu Oldřichovi* sv. p. z Eggenberka a na Ehrenhausenu panství a město Český Krumlov, Prachovice a j., které pak r. 1628 povýšil na knížectví s titulem vévodským. Kníže Jan Oldřich užívaje

mincovního práva, dal raziti peníze zlaté i stříbrné, které přednášející popisuje a některé též v originálech předkládá. Ličí pak další historii mincovní tohoto rodu i za knížat *Jana Antonína*, který mincovati dával na Č. Krumlově (mincmistr Michal Müller) a Šýrském Waldsteine (mincmistr Hanuš Tengg) i *Jana Křišťana* (* 1710) a *Jana Žibřida* (* 1713 5/10.) bratrů, kteří oba dávali mincovati v mincovně Krumlovské (mincmistři: Vít Scheiblhoffer a Filip Hynek Häckhl). *Janem Kristyanem* nar. 1704, zemřelým roku 1717 23./2. vymřel rod knížat z Eggenberku.

Pan *Dr. Mastný* předkládá řadu medailí na lékaře, vynálezce očkovací látky a na očkovací komisi pražskou r. 1803.

Debatní večer 21. května 1920. Přítomno 16 členů. Předseda p. r. Fiala. Rozpravu zahájil *jednatel* uváděje na přelůs otázku tak často slýchanou: **co máme sbíratí**. Má na mysli v první řadě ty sběratele, kteří počali sbíratí všeobecně, peníze všech zemí. Takové sbírání otevírá sběrateli široké rozhledy do numismatiky, ale jest příliš nákladné a vyčerpává snad brzy prostředky sběratelovy. Doporučovalo by se sbíratí mimo mincí českých peníze zemí sousedních, které často u nás bernými byly a jest znalost součastníků našich peněz také nutná. Poukazuje pak na obtíže, se kterými se setkává i sběratel mincí jedné země a pokládá za vhodné vypracovati *nejúžší program* pro českou sbírku tak, aby jednotlivé doby našeho mincovnictví zastoupeny byly jen jediným representantem ku př.

Doba denárová: a) starý širší střížek; b) novější užší střížek; c) denár poslední doby; d) brakteat.

Doba grošová: a) groš; b) parvus; c) groš XV. stol. a jeho díly; d) bílý penizek; e) černý penizek.

Také z dob ražby tolarů vybraly by se vhodné kusy, takže na základě takového programu bylo by jednotlivci možno v dohledné době a s poměrně skrovným nákladem znázorniti ve své sbírce *vývoj mincovnictví českého*. Jest přesvědčen, že bychom uveřejněním takového návodu získali vděk našich sběratelů; za velice důležité pokládá však, aby každý sběratel, třeba měl sbírku sebe menší, pořídil si podrobný seznam těch penězů, které již má. Předkládá též několik vzorů, jak by se takový seznam měl sestaviti a upravit.

Dr. Katz míní, že každý sbírá to, v čem má zálibu a sotva se podrobí nějakému systému; sám však je toho mínění, že by vypracování takového návrhu na nejúžší přehled českého mincovnictví bylo vděčné a mohlo by sloužiti i museím za podklad pro sestavení *základní sbírky* českých ražeb.

Dr. Mastný poukazuje k tomu, že si sběratelé sami ztěžují sbírání a činí konkurenci, která by se zmírnila, kdyby se jednotlivci rozhodli každý sbíratí jiný obor. Sám, ač započal sbíratí české peníze, omezil se nyní hlavně na medaile lékařů a medicíny se týkající a docílil ku své spokojenosti velmi dobrých výsledků. Upozorňuje na některé obory, ve kterých by sběratel snadněji docílil úspěchu.

Pan *Příbýl* míní, že by v tomto směru bylo dobře věděti, co kdo sbírá a doporučuje učiniti takový dotaz na členstvo ve „Věstníku“.

Pan *předseda* připomíná svou přednášku o rozsahu prakticky pojímané činnosti sběratelské, ale jest přesvědčen, že každý bude vždy spíratí dle svého zájmu a dle svých prostředků. Sám sbíral původně mince všech zemí a dob a může z vlastní zkušenosti říci, že sbírání všeobecné jest velkou školou pro numismata; bez znalosti peněz cizích zemí není možný správný názor na numismatiku.

Po poznámkách Dr. Katze a jednatele prohlašuje pan *předseda*, že jest pro to, aby náměty právě přednesené byly důkladně propracovány a system takové vzorné sbírky po případě též ve „Věstníku“ byl uveřejněn.

Správní výbor ve své schůzi dne 22. května usnesl se o úpravě „Věstníku“ a přijal 16 nových členů. Poděkováno p. *R. Janovskému* v Holešově za jeho horlivost při získávání nových členů.

Členská schůze dne 4. června 1920. Přítomno 17 členů. Předsedá Dr. Mastný. Jednatel omlouvá p. předsedu, který pro náhlé ochuravění nemohl se dostavit a předkládá na to řadu *ražeb šlikovských* z let 1520—1527, které všechny nesou titul Štěpána co prvního mincovního pána, dále dva tolary s titulem *Jeronyma*. Porovnává tyto unikáty s druhými ražbami a pronáší svůj náhled o jich vzniku. (Bylo otisknuto ve „Věstníku“ č. 3 na str. 60)

Dr. Mastný předkládá medaili z r. 1753 na C. G. Müllera k jeho otcetví v 78. roce.

Debatní večer 18. června. Přítomno 17 členů. Předsedá p. *r. E. Fiala*, který přednáší o **brakteatech**. Asi v šestém desetiletí 12. století vznikla v Německu mince nová, brakteaty, nejdříve asi ve starém Brunšviku, kde již v roce 1170 se objevuje, nebo málo let dříve v Durýnsku, kde v Erfurtu razil prý již arcibiskup Vojtěch II. ze Saarbrucku (1138 1142). Brakteaty — tehdy bez ohledu na jejich nový tvar, stále denáry nazývané — záhy staly se modním penízem a vybíjeny ve mnohých mincovnách až do konce 13. stol. ba někde i déle, měnice se v tak zv. peníze duté (hohlmünzen), v některých krajinách ještě ve století sedmáctém oblíbené.

Přednášející jmenuje pak země a mincovny, ve kterých brakteaty raženy byly a jak vlivem obchodních styků i u nás zavedeny byly (asi kolem roku 1203). Raženy až do doby Václava II. 1278—1300. Prvním z mincmistrů dob ražby brakteatové jmenují akta jakéhos „*Drilotha*“ a sice k roku 1207. Poukazem na své pojednání o brakteatech v díle „České denáry“, ukončil pan *předseda* svou přednášku provázenou ukázkami ražeb z různých mincoven a od rozličných pánů mincovních.

Přednáškou touto zakončeno první období tohoto roku, aby však i po dobu prázdnin život spolkový neutuchnul, usneseno pokračovati ve schůzkách přátelských ve dny obvyklé a všichni přítomní slíbili — pokud v době té v Praze meškati budou — že se do schůzek dostaví.

Správní výbor ve schůzi 13. srpna schválil vzájemnou výměnu publikací navrženou „*Selským archivem*“ ve Vel. Meziříčí; poděkováno dopisem p. podp. Lobkowiczovi za dar 27 ročníků vídeňského

numism. časopisu a 10 zvláštních otisků pro spolkovou knihovnu i schváleno znění pamětního listu o pražské mincovně.

Pan předseda sděluje, že v ohledu navázání styků byl osobně v museu v Lublani, dopsal archeologické společnosti v Bělehradu, odkud očekává stále odpověď; také dopsal několika osobnostem v numismatických kruzích známým.

Přihlásilo se a přijato bylo 15 členů.

Členská schůze dne 3. září. Přítomno 20 členů. Předseda pan r. Fiala, který přednáší o *pražských mincmistrech*, z nichž po prvé připomíná se v listinách k r. 1207 monetarius Driloth, ale již na denárech Boleslava II. setkáváme se se jmény mincmistrů, jak obšírněji uvedeno v díle „České denáry“. Líčí pak zavedení značek za Ferdinanda I. a historii i životopisy mincmistrů pražských až do doby Leopolda I. i doprovází přednášku ukázkami ražeb se značkami dotyčných mincmistrů.

Debatní večer dne 17. září 1920. Přítomno 19 členů. Předseda p. r. Fiala. Po přečtení zápisu o schůzi dne 18. června sděluje pan předseda, že dle došlého jej sdělení, poukazuje *ministerstvo školství a národní osvěty* naší společnosti subvenci 1000 Kč. na vydávání „Věstníku“ na rok 1920 a pokračuje pak ve své přednášce o *pražských mincmistrech* od krále Leopolda I., kdy mincmistrem Margalíkem ukončují se značky obrazové a nastává označování písmenami. Líčí osudy a rodinné historie mincmistrů, kterýžto materiál sám sebral v archivu bývalé Pražské mincovny a po pražských matrikách, předkládá řadu ražeb z dob těch.

Členská schůze dne 1. října. Přítomno 18 členů. Předseda Dr. Katz, který jménem správního výboru blahopřeje přítomnému členu panu *Bohumilu Šulcovi* k jeho 60. narozeninám a 40leté činnosti u firmy Hynkovy, k čemuž se všichni přítomní připojili, přejíce oslavenci „*mnohaja ljeta*“.

O *podobě svatého Václava na penězích českých zemí*, přednáší pak *jednatel*, předkládáje současně dotyčné ražby, na nichž shledáváme po prvé jméno sv. Václava na denárech Jaromírových, tedy již 80 let po smrti tohoto světce. Za Oldřicha uctívána památka světce na penězích zemských způsobem někdy velmi nápadným; nesouť mnohé denáry na rubu jméno světce ve třech řádkách přes celou plochu. Za tohoto panovníka po prvé spatřujeme na denárech i *podobu svatého Václava*, v několika obměnách. Od té doby vidíme podobu svatého Václava skoro vždy na českých denárech, tak za Břetislava I. a Spytihněva II. jest to hlavně poprsí žehnající, nebo poprsí se strany s křížem; za Vratislava II. též jen hlava světce.

Za Břetislava II., kdy umění ryjecké učinilo patrné pokroky, spatřujeme hlavu nebo poprsí světce ze předu, též poprsí s kopím; za Bořivoje II. znázorněn sv. Václav co mladistvý jezdec v celé postavě, nebo jeho poprsí s kopím a štítem, též společně se svatým Vojtěchem. Denár jeden přináší dokonce jemně provedený obrázek zavraždění sv. Václava. Též na moravských denárech úředních knížat shledáváme se s podobiznou tohoto světce. Nejrozmanitější a také nejkrásnější obrazy spatřujeme na denárech Vladislava I.; některé

jsou skutečnými skvosty umění ryjeckého, které v této době dospělo svého vrcholného bodu.

I za následujících panovníků vidíme poprsí sv. Václava nebo aspoň jeho jméno na denárech, ale od konce vlády Přemysla Otokara I., v době brakteatů, nenalézáme již podobu světce na penězích, nepřihlížíme-li k malým peněžkům brakteatovitým asi z dob Václava II., jichž určení není dosud jisté.

Teprve za Jana I. ražen denár (PARVI PRAGENSES) s poprsím sv. Václava, rovněž tak i za Karla I.

Za panování Václava IV. vidíme po první podobu sv. Václava na penízi zlatém, na *dukátu* raženém pro českou Falc (Nové Čechy) v mincovně města Auerbachu. Jest to pak jediné zlatý peníz, dukát, který nese postavu patrona země české i za králů Vladislava II., Ludvíka I., a Ferdinanda I. Za Maximiliana a Rudolfa II. nebyly již žádné peníze s obrazem světcovým raženy až za krále Matyáše roku 1611 a 1612 bity opět *dukáty svatováclavské*.

Na *moravských* denárech, jak již podotknuto, často se vyskytuje podoba nebo jméno sv. Václava, což na pozdějších penězích zemských již nevidíme; výjimku činí vzácný tolar olomouckého biskupa *Františka, kardinála a knížete z Dietrichštejnu* (1599—1636), kde znázorněn světec v celé postavě tak, jak jej vidíme na dukátech Matyášových.

Ve *Slezsku* vidíme podobu sv. Václava na haléři Matěje Korvína, který 1468—1478 Slezsko i Lužici opanoval; později vidíme světce v celé postavě na dukátech města *Vratislavy*, v letech 1517—1560. Pak shledáváme se s podobiznou sv. Václava ještě jen na penězích města *Svidnice*, kde raženy r. 1621 a 1622 peníze o 24 kr. s poprsím světcovým. Jsou to poslední peníze s podobou sv. Václava vůbec.

Dodatkem k těmto ražbám předkládá jednatel řadu medailí různýchencových a poutních se sv. Václavem i jiné medaile s obrazem tohoto patrona země české.

Pan *Dr. Masný* předkládá dvě různé medaile s P. Marií Karlovskou s opisem PATRONA PARTURIENTIIUM, kteréž byly asi odznakem vykonané zkoušky babické, o čemž svědčí nápis na rubu: EXAM:LAND/HEBAM. Ukazuje též vyobrazení oltáře kostela karlovského s obrazem Madonny i jiné reprodukce podobných obrazů; dále dvě známky z mědi, na nichž jest puncem vyražena okřídlená hlava a písmeny F.F nebo F.U, které pokládá za známky pohřební.

Debatní večer dne 15. října. Přítomno 23 členů. Přednáší předseda pan E. Fiala o *mincovně v Malíně*. Po záhubě rodu Slavníkovců dostalo se Zlicko v úděl *Soběslavovi*, kteréhož pokládá přednášející za člena rodu Přemyslova. Soběslav razil v Malíně denáry typu Et-helredova, které nesou v lici poprsí s pr. a opis + ZOBEZLAV NAIAP a na rubu ruku s opisem: + MALINCIVITAS. Vzácné tyto denáry předkládá ku prohlédnutí. (Přednáška bude později uveřejněna ve „Věstníku“).

Pan akad. sochař *Josef Šejnost* ukazuje některé pohledy na město Kremnicu, kde v létě pobyl a též bývalou kr. uherskou mincovnu si prohlédl. Zde — vyjma jeden frikční lis — neviděl žádných moderních razících strojů i vysvětluje, v jakém stavu se kremnická mincovna

nyní nachází. Dle všeho není naděje, že by se ještě letos mohlo přikročit k obnovení pravidelné ražby nových peněz, tak velice postrádaných.

Správní výbor ve své schůzi 18. října přijal 8 nových členů a vzal na vědomí zprávu jednatele, že třetí číslo „Věstníku“ přiraveno jest k rozeslání.

Členská schůze dne 3. listopadu 1920 za přítomnosti 24 členů, předsedá r. Fiala, který přednáší o *posledních letech mincovny jáchymovské*. Ve druhé polovici století XVII. za panování Ferdinanda III. a Leopolda I. nuceni byli nekatolíci ustupovati se svých míst katolíkům a tak dne 19. února 1650 nekatolíci úředníci hor jáchymovských, Božího Daru (Gottesgab) a Blatna (Platten) byli ze služeb propuštěni a vypovězeni. Mezi jinými institucemi také jáchymovská mincovna dne 11. ledna 1651 zatímně suspendována, když byl její dosavadní mincmistr (od r. 1649 Trinitatis) *Hanuš Freistein*, jsa religionu evangelického, také emigroval a do blízkého saského Schneebergu se byl utekl. Za úřadování Freisteina, co správce mincovny, 1649—1650, raženy jen groše se značkou letícího jeřába¹⁾ vzatou se znaku Freisteinova.²⁾ Raženo po skrovnu a proto jsou groše ty velmi vzácné. Freisteinové byla rodina v Jáchymově dlouho usdlá, zvláště se připomínají *Hanuš Freistein*, městský radní (1526—75) a horní písař 15/II. 1564—†19. XII. 1580) *Zikmund Freistein*, městský písař 1594—1600, † 25./V. 1601. *Bedřich Freistein*, oddaný 1596 s Justinou Bienerovou, dcerou saského písaře mincovny *Hanuše Bienera*. *Zachar Freistein*, horní mistr 1613—† 1644 a konečně zmíněný již mincmistr Hanuš Freistein, který měl syna Zachara. Freistein co horní úředník dobrého jména byl ve Schneeberku velmi rád přijat a ihned kobaltním inspektorem, později 1668 desátníkem a přednostou horního úřadu jmenován; syn jeho Zachar byl mu co místodesátník přidělen. Freistein zemřel 1680.

V Jáchymově byl po odchodu Freisteinové jmenován *Jan Jakub Küttner z Parchhaimbu* správcem mincovny; v aktech jáchymovských v letech 1651—64 jmenuje se zástupcem mincmistra. Küttner pocházel z rodiny také v Jáchymově usdlé, připomíná se tu k r. 1542 Hanuš Küttner co majitel domu na Türkneru, Adam Küttner, Melichar Küttner, který r. 1581 Dorotu Stieglitzovnu za manželku pojal. Jiný Adam Küttner oženil se r. 1583 s Majdalenou Müllerovou, dcerou Matěje Müllera.

J. J. Küttner užíval ve znaku zlatého korunovaného, lva se strany levé v červeném poli. Za jeho úřadování raženo četněji a to: toлары 1656, 1659, $\frac{1}{2}$ tol. 1656, 1659, $\frac{1}{4}$ tol. 1656, 1663, XV.kr. 1663, groše 1657, 1658—1660, 1663, krejčary 1660, $\frac{1}{2}$ krej. 1651, 1652, 1654 vesměs se *značkou koruny*.

Ve své zprávě o mincovně jáchymovské poukazuje Küttner k úpadku této mincovny a připomíná, že již za mincmistra *Steinmüllera* poskrovnu se razilo; tak obnášel výnos r. 1631 ve quartale Luciae pouze 105 zl., za mincmistra *Knoblocha* r. 1649 v terminu

¹⁾ Čermák č. 671.

²⁾ Akční knihy městské B. O. A.

Crucis až Reminiscera 1054 zl. 13 kr. 1 d. a za *Hanuše Freisteina* ve quartale Trinitatis 1649 až konec Trinitatis r. 1650 pouze 76 zl. 14 kr. 3 d. a poznamenává k těmto výpočtům, že jáchymovské hornictví nalézá se v plném úpadku, občané schudli, pagamenty nedodávají se více do Jáchymova, nýbrž do Plané (šlikovské mincovny). Küttner tu radí: tu trochu nově vykutaného stříbra dodávati raději do pražské mincovny a platy za tento materiál tam obstarati. Dopis Küttnerův vzat sice na vědomí, raženo však dále, nepravidelně a poskrovnu, ale přece jen, jak z dopisu správce české komory ze dne 19. dubna 1656 — na Küttnera řízeného — vysvítá, kdy groše na zkoušku vybité byly zaslány úředníky jáchymovské mincovny zemskému zkoušeči Karlu Schusterovi z Goldburga.

Roku 1668 Küttner odstoupil a odevzdal mincovnu nově jmenovanému mincmistrovi *Paulu Václavu Seelingovi*, při čemž vyúčtoval na hotovosti ražených peněz 193 zl. 41 kr. 2 $\frac{1}{4}$ d. za stříbro od židů koupené 8 hřiven 2 kvent. 3 d. Výdej, spolu s odměnou 50 zl. pro J. J. Küttnera za jeho služby v mincovně v letech 1651—1664 157 zl. 30 kr. 3 d. Mezi drobnými výdeji započítáno:

Mertenu Peynovi, kováři mincovnímu za železo svrchní i spodní ke grošům (3 kr.), pak za kladivo a kleště (obnos nejasný).

Ondřeji Hammerovi, poslovi, který v září roku 1660 do Prahy jel i razítka ku rytí sebou vzal, odměnu . 45 kr.

Jiřímu Teuchovi, rytci v Praze za pět řezeb razidel na groše, které „značku moji“ (Küttnerovu = koruna) nesou ³⁾

Pavel Václav Seeling v hodnosti lesního a správce mincovny úřadoval v letech 1668—1670.

Odkud Seeling pocházel nedalo se ještě zjistiti; ve znaku (pečetidla) má sloup v poli stojící. *David Seeling*, jak se zdá, bratr jeho, pečeti podobné, ale oba pečeti též znakem, v jehož poli stojí svícen s planoucí svíčí. J. Neumann soudí, že značka Seelingova na groších za jeho správy ražených, představovati má („ein stundenglas“) přesýpací hodiny ovinuté florem, které mají vztah k jeho jménu „seelig“. Patera vykládá značku sloupem, který se co přilbová ozdoba na pečeti Seelingově objevuje.

Posledním mincmistrem dle Jáchymovských akčních knih jest *Jan Jakub Maccasius ze Sternfelsu*. Maccasiové byla rodina v Jáchymově usdlá. Tak r. 1616 byl Jan M. komořím, 1621—1625 purkmistrem. Jeho syn *Jan Gabriel* byl mistrem horním a zemřel 16. května 1665. Další *Jan Maccasius* byl purkmistrem a 1678—79 s Kunratem Laurem administrátorem horního úřadu. *Jan František* byl městským písařem 1705—18 a licentiat *Jan Antonín* také písařem 1718—39.

Jan Jakub Maccasius mincmistroval v letech 1670—71, ale zdaž tu skutečně raženo, dosud zjištěno není.

Pan přednášející předkládá takové ražby, vesměs vzácnosti.

Pan ředitel *Pilát* dotazuje se, co učiněno bylo ve příčině vrácení

³⁾ Velká akční kniha fol. 283.

našich mincovních památek z Vídně, k čemuž obšírné vysvětlení podal p. předseda.

Správní výbor konal schůzi 7. listopadu, na kteréž přijati dva noví členové a pojednáno o rozmnožení spolkové knihovny.

Debatní večer 19. listopadu. Přítomno 20 členů. Předseda *Dr. Mastný*. Jednatel předkládá medaile města Prahy, které zhotoveny dle modelu zesnulého *prof. Maudra*, 14 medailí s podobou *Jana Am. Komenského*, ražené k různým příležitostem a lituje, že k letošním jubilejním slavnostem nebyla ražena žádná medaile. Také předkládá 26 medailí na Josefa II., z nichž 22 raženo na odhalení jeho pomníků, hlavně v městech na severu Čech (1881—1906).

Pan *Dr. Mastný* je povděčen za předložené ražby a projevuje přání, aby i ostatní členové, používající vhodných námětů časových, přinesli ukázky svých sbírek.

Poznámka pana učitele *Mareše*, jak obtížno jest malému sběrateli při nedostatku numismatického materiálu vniknouti hlouběji do numismatiky, dala podnět k další rozpravě, které se živě zúčastnili pp. Mareš, Dr. Katz, Šulc, Sirový, Hegenbart, Pelhřimovský, Dolenský i jednatel. V debatě bylo zdůrazněno, že se naši NSČ nejedná o to, abychom měli jen sběratele s velkými sbírkami, ale jde o to, abychom měli *numismaty* a ty budeme mít jen tehdy, když mimo sbírání věnujeme se studiu numismatiky i doporučeno hojně používání spolkové knihovny.

Členská schůze 3. prosince 1920. Přítomni pp. Fiala, Krupka, Gýra, Kulhánek, Vávra, Laufer, Mareš, Kolenatý, Chaura, Kolář, Šulc, Sirový, Dolanský, Patera, Dr. Mastný, Dr. Katz, Pelhřimovský, Příbyl, Castelin, Bechyně. Schůzi zahájil p. r. E. Fiala vzpomínkou na zesnulého člena p. notáře *Kaizla*, jehož památku uctilo shromáždění povstáním.

Na projevené přání po zakupování nových numismatických knih, podává jednatel zprávu o jednání správního výboru, který, jak prostředky tomu dovoli, ochotně se bude starati o rozmnožení knihovny. V tom případě, že bude možno k nákupu přistoupiti, přimlouvá se jednatel za to, aby koupeny byly jen takové spisy, které v universitní a musejní knihovně zastoupeny nejsou.

Pan předseda připomíná, že členstvu milerád činí přístupnou svou soukromou numism. bibliotéku.

Na to přednáší p. *Dr. V. Katz* o ražbách výtěžkových. (Bude uveřejněno ve „Věstníku“).

Debatní večer 17. prosince. Přítomni: pí. Dolanská, pp. Fiala, Patera, Kolenatý, Mareš, Pelhřimovský, Vávra, Hegenbart, Kolář, Rožánek, Brenner, Gýra, Javůrek, Dolanský, Příbyl, Chaura, Castelin, Šulc, Strachotínský. Předseda p. r. E. Fiala.

Promluveno o ražbách Leopolda II., za něhož se v Praze nerazilo. Jednatel předkládá české korunovační peníze a medaile. Pan *Lud. Dolanský* ukázal řadu ražeb z rozličných mincoven a vyložil obšírně, kde a jaké peníze se razily v rakouských zemích za krátkého panování Leopolda II. Přednášejícímu poděkoval p. předseda za souhlasu všech přítomných.

VĚSTNÍK

NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI
ČESKO-SLOVENSKÉ V PRAZE

O B S A H:

Eduard Fiala: Jiřík starší z Rzasné.

Dr. Viktor Katz: Mincovní značka na
t. zv. tolarech arcikněžny Alžběty.

K. Chaura: Dva tolary Jeronýma
Šlika.

Dr. Josef Ječný: Tři nálezy mincí na
Plzeňsku.

Eduard Fiala: Pravopis malých grošů.

K. Chaura: O činnosti společností.

1920.

Redaktor: Ed. Fiala v Praze 1666-II. — Nákladem „Numismatické společnosti
československé“ v Praze. — Tiskem Th. Böhma v Novém Městě n. Metují.

VĚSTNÍK

NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI
ČESKO-SLOVENSKÉ V PRAZE

O B S A H:

Eduard Fiala. Jáchymovští medajléři
Caspar Ulich a Cunth Wels.

Eduard Fiala. Medaile Jana z Wald-
štýna a Wolfa z Wřesovic.

K. C. Neuman (z pozůstalosti†): Hodnota
pražských grošů a jejich dílů.

Dr. Viktor Katz. O mincích výtěž-
kových.

K. Chaura: O činnosti společností.

1920.

Redaktor: Ed. Fiala v Praze 1666-II. — Nákladem „Numismatické společnosti
československé“ v Praze. — Tiskem Th. Böhma v Novém Městě n. Metuji.